Sakala

Üksiknumber 8 penni.

Ilmub igal esmaspäeval, kolmapäeval, reedel ja laupäeval.
Toimetus ja talitus:
Viljandis, Lossi 26, telef. 119
Toimetuse kõnet. kell 8—16
Talitus avatud „ 8—17
Tellimise hind:
kodumaale Rm. 1.35 kuus
välismaale „ 2.— „
Aadressi muutmine 20 penni
Kehtivad kuulutuse hinnakirjad O.—Nr. 1 ja R.—Nr. 1.

Nr. 42. Esmaspäeval, 13. märtsil 1944. Tänast lehte 4 leheküljel.

Ringiraamatukogu

Bolshevike terrorirünnak Tallinnale

9. märtsil ründasid bolshevikud Tallinnat umbes 300 lennukiga. Alla heideti suurel arvul süüte-, lõhke- ja vosvorpomme. Tekkis palju purustusi ja kahjustusi, kusjuures hävines ka rida ajaloolisi asutusi, nagu näiteks „Estonia" teatrimaja, Niguliste kirik, vana vaekoda j. t.; raskeid tabamusi said ka raekoda, haiglad, mitmed avalikud asutised ja elumaju.

Elanikkonnal oli tunduvaid kaotusi, kuid inimohvrite arv ei ole veel täpsemalt selgunud.

Juhtivate isikute ja asutiste poolt on koheselt asutud kannatanute abistamisele ja olukordade korraldamisele.

Raske lahing Tarnopoli juures

Pihkva juures ja Narva rindel hoidsid meie väed kinni oma positsioonid

Führeri peakorterist, 12. märtsil. Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Alam-Dnepri ja Tarnopoli vahel kestab raske lahing tugevate Nõukogude jõududega. Arvukad vaenlase rünnakud löödi tagasi, bolševike rünnakteravikkude üritused Umanist edela pool Bugi ületada, aeti nurja. Tarnopoli sisse tunginud vaenlase rügement hävitati tugevates tänavavõitlustes. Kahurväekindral Heitli käsunduses seisvad Moseli 34-as jalaväediviis kindralleitnant Hochbaumi juhtimisel, Württembergi-Badeni 198. jalaväediviis kindralleitnant von Horni juhtimisel ja Württemberg-Badeni 4. mägidiviis kindralmajor Brauni juhtimisel on neis võitlusis eriliselt siima paistnud.

Nevelist loode pool heitsid Nõukogud uusi tiksusi võitlusse ja jätkasid oma tankidest toetatud läbimurrüritusi. Nad löödi pärast 33 tanki purukstulistamist kõrgete veriste kaotustega tagasi. Neis võitlusis on Põhja-Saksa 68. rügement reserv-kolonelleitnant Ziegleri juhtimisel eriliselt välja paistnud.

Ka Ostrovist kirde pool, Pihkva juures ja Narva rindel hoidsid meie väed oma positsioonid arvukates kohtades vihaselt peale tungiva vaenlase vastu kinni.

Itaalia rinnetel tugevdas vaenlane oma lõögirühmade tegevust. Kagu ja lõuna pool Cisternat sammuti kui põhja pool Cassinot variseid kohalikud, tugeva kahurväetule läbi toetatud vaenlase rünnakud meie tõrjetules kokku.

Lahinglennukid saavutasid tabamusi Anzio sadamasõidukitele ja vigastasid raskesti ühte vaenlase 3000 brt. suurust transportlaeva.

Põhja-Ameerika pommilennukite üksused ründasid 11. märtsil Padua, Florenzi ja Touloni linnu. Agedates õhuvõitlustes ja laevastiku õhutõrje läbi kaotas vaenlane nende rünnakute puhul 30 lennukit, neist 11 Itaalia lahilennukite läbi.

Suletud pilvituse varjus heitsid Põhja-Ameerika terrorilennukid 11. märtsi ennelõunal pomme Münsteri ruumi. Tekkinud kahjud on väheseid.

Üksikud vaenlase häirimislennukid ründasid viimasel ööl asulaid Lääne-Saksamaal. Õhutõrje hävitas 3 nendest lennukitest.

Rünnati Nõukogude laskuritekorpust tiivalt

SS-PK. Ajal 25. veebruarist kuni 1. märtsini 1944 asus võitluste raskuspunkt Narva positsioni pärast ruumis Auvere ja Vaivara jaamadest lõuna pool Narva—Rakvere suure raudteeliini ääres. Sinnamaani olid tunginud ühe Nõukogude laskurkorpuse diviisid, et jõuda Soome laheni ja Narvakaare idaosas seisvad SS-diviisid ära lõigata nende tagala varustusliinidest. Et seda ohtu kõrvaldada Narva linna seljataga, alustasid 25. veebruril ühes tihedas metsa- ja soomaastikus saksa ja norra vabatahtlikest koosnevad SS-soomusgrenaderide rügemendi „Norge" pataljonid rünnakut vaenlase tiiva vastu. Vastase vastupanu oli visa. Ta kaitses end vihaselt punkritest, sisseehitatud tankidest, pakipesadest ja põlismetsa puudelt. Sellele vaatamata arenes SS-grenaderide rünnak meetriviisi edasi. Ta lõi kilomeetri sügavuse kiilu vaenlase tiiba ja jäi seisma alles 100 meetrit ainsa varustustee ees, mis oli vaenlasel kasutada laialdases soomaastikus. Samal ajal paiskusid vastasele maaväe grenaderid, tungides raudteeliinist lõuna poole, ja lähenesid varustusliinile kuni 500 meetrini.

Karmilt rünnatuna tiibadelt, sattudes ohtu — saada sisse piiratud ja hävitatud — püüdsid seejärele Nõukogude kaardiväediviisid kaotada ainult 250 meetri laiust SS-rügemendi kiilu. Lakkamatult ründasid nad päeval ja ööl SS-meeste positsioone, löödi aga vihastes metsavõitlustes ikka jälle veriselt tagasi. Viis päeva kestnud lahinguis 20-kraadilise külma juures, lumeaukudes, väljas lamades, tõrjes vastast ikka jälle puruks tulistades, vasturünnakutel sageli kuni puusadeni lumes ja soos sumades, purustasid Saksa ja Norra SS-grenaderid kõik vastase kavatsused ja tekitasid talle kõrgeid kaotusi.

SS-rügemendi julge tiivarünnaku ja sellele järgnenud saavutatud kiilu kaitsmise tõttu oli Nõukogude laskuritekorpus sunnitud katkestama oma rünnakud teeliinile, et vasturünnakus ikka jälle püüda SS-mehi tiivalt välja paisata. Kiiresti koondatud maaväe ja relva-SS kahurväeüksused kasutasid ühiselt heitepatareidega edasitungiva vastase olukorda ja tekitasid tema diviisidele lakkamatu hävitustulega raskeimaid kaotusi. Nii oli võidetud tähtsat aega vastuabinõudeks, mis võimaldasid Saksa juhtidel paisata suuremaid reserve ohustatud ruumi. Narva—Rakvere raudteeliin ja sellest põhja pool asuv maantee on edasi sakslaste käes.

SS-sõjakirjasaatja Kalweit.

Saksa positsioon Pripjeti rindel.

Nõukogude vastus Poola-küsimuses

Bern. DNB. Londonist teatatakse, et sinna on saabunud Stalini vastus Moskvasse saadetud Poola deklaratsioonile piiriküsimuse kohta. Selle sisu ei ole küll teada, kuid on selge, et surnud punkti ei ole ületatud, teatab „Exchange Telegraph".

Nagu ilmneb Inglise agentuuri teatest, ei ole Stalin mingil määral järele annud Poola esitusele piiri- ja personaalküsimuses.

Ja USA ning Inglismaa ei ole liigutanud sõrmegi poolakate kasuks, kelle meeleheaks Inglismaa astus sõtta, nagu ta viie aasta eest silmakirjalikult väitis. Nad ei ole teinud midagi selleks, et toetada Poola soove Stalini juures.

Nõutakse India vägede tagasitõmbamist välismaalt

Bangkok. DNB. India keskkomisjoni istungil nõudis kongressipartei liige Sant Singh kõigi India vägede tagasitõmbamist, kes on teenistusse rakendatud välismaal, kaasa arvatud Itaalias võitlev. India diviisid. Samuti nõutakse kõigi Indias teenivate välismaa vägede tagasitõmbamist. India valitsuse finantsliige sir Jeromy Raisma vastas, et India valitsusele on selge, et on soovitav India vägede tagasitõmbamine välismaistelt sõjatannerdelt ning ta on ses suhtes astunud juba kontakti Briti valitsusega. See samm sõltub aga ühendatud rahvaste vägede jaotamisest ning laevaruumi kasutatavusest.

Päikesevarjutus 2156 aastat enne ajaarvamist

Peking. Vanimast meile teadaolevast päikesevarjutusest teatab Hiina ajalooline töö Shu-king. Sedamööda toimus 22. oktoobril aastal 2156 enne ajaarvamist päikesevarjutus, mida tol korral olid ennustanud tähetaadlased. Seoses sellega tekkis suur rahvamiiss, kuna inimesed olid arvamisel, et keiser ei hooli oma rahva heaolust, kuna ta laseb tekkida sellisel sündmusel. Sellest ilmneb, et hiinlased juba 4.000 aasta eest mõistsid ette arvata selliseid astronoomilisi sündmusi.

Kaubalaevastiku ülesehitus

Helsingi. „Helsingin Sanomat" kinnitab juhtkirjas, et Soome mereliikluse võtmeküsimuseks on kõigepealt väike tonnaazh, mis Soome kaubalaevastiku sõjateenistusse rakendatavusega on muutunud väiksemaks. Kavakohase uuestiülesehituse raames on olulised järgmised punktid: 1. Praegu valitseva toorainetepuuduse tõttu ei ole omamaine laevatehas võimeline produtseerima küllaldaselt kiires tempos nõuetavat tonnaazhihulka. Seepärast peab Soome ka andma välismaale vastavaid ehitustellimusi. 2. Vajalist uuestiülesehitust saab teostada ainult riikliku toetusega. 3. Pearõhk tuleb panna väikese tonnaazhi tootmisele, mis Soome iseseisvusaja jooksul rahuaastail suure tonnaazhi kõrval ei ole nii tugevasti arenenud, vaid palju enam tagasi läinud. Väike tonnaazh on siiski aluseks kogu Soome mereliiklusele. 4. Arvestades tulevase meremeeste järelkasvu väljaõpet, on samuti suurima tähtsusega väiksema tonnaazhi küllaldane arv. 5. Suureks tonnaazhiks juba kaotatud väljaveotollid tulevad maksma panna ka väikesele tonnaazhile.

„Lõpetatud tõsiasi"

Moskva vaatab Balti riikidele kui Nõukogude Liidu osale

Genf. DNB. Nagu „Daily Express'i" Moskva korrespondent teatab, tekitas „Moskvas suurimat võõrastust" hiljuti ameerika ja briti ajakirjanduses ilmunud artikkel Poola ja Balti riikide kohta, nii et bolševikud panid maksma varjamatu tsensuuri Inglismaa ja Ameerika nii vaba demokraatliku ajakirjanduse kohta. Moskva ütleb, et inglased ja ameeriklased jätavad nende teemade arutiemisel täiesti tähelepanemata teatavad vundamentaalsed momendid. Sest nõukogude silmis ei ole mõned teemad, mida läänes käsitletake ainult akadeemiliselt, Moskva poolt ülese vabaks antud sellisteks seisukohavõttudeks! Nii näiteks vaadatakse Nõukogude Liidu maakaartidel kolmele Balti riigile kui Nõukogude Liidu osale. Nõukogudele on see lõpetatud tõsiasi, mille üle ta ei lasku mingisse vaidlusse inglastega ja ameeriklastega.

Inglismaa tunnistab Saksa tõhusat õhutõrjet

Genf. DNB. Õhusõidukorrespondent Collin Bednall kirjutab „Daily Mail'i" 6. märtsi numbris oma elamustest, mis tal hiljuti oli, kui ta Briti lennuinformatsioonidega võttis osa ühest rünnakust. Seejuures ta veendus ise, et esimese rühma 12-st lennukist 10 said tabamuse saksa õhutõrjelt. See elamus oli talle väga ebameeldiv.

Jaapan on võitmatu

Bernist. DNB. „Tribune de Lausanne" kirjutab oma juhtkirjas sõja kohta Vaikses ookeanis: Jaapani laevastikku on senini vaevalt puudutatud, tema armeed on arvukad, ta madrused ja sõdurid otsustunud võitlejad, kes eelistavad kaotusele surma. Suur-Ida-Aasia abiallikad on nii tohutult suured ja Jaapani valitsus võis kahe aasta jooksul organiseerida nende kasutamist oma tahtmist mööda. Ameeriklased on senini jõudnud ainult avara toetuspunktide võrgu äärmise vööni, mis kaitsevad Jaapani vallutusi ida suunas.

Inglaste väljapressimismanööver kuningas Peetri vastu

Stokholm. DNB. „Nya Dagligt Allehanda" Londoni korrespondent teatab inglaste kiire kutse kohta Jugoslaavia valitsusele Kairos — saata juhtivaid liikmeid Londonisse, et Inglise valitsus avaldab selgelt oma seisukoha, mida jagavad Nõukogude ja Ameerika valitsused. Peaks Kairo-valitsus edasi keelduma koostöötamast Titoga, keda ta seni on ikka pidanud petiseks, siis võidakse kuningas Peetrit informeerida sellest, et liitlastel on võimatu säilitada edasisi suhteid tema valitsusega. Sel põhjusel peaks kuningas Peeter nimetama uue valitsuse, kes oleks võimeline ühendama vastaslikumised sees- ja väljaspool Jugoslaaviat.

Austraalia inimreservid on ammutatud

Genf. Londoni ajaleht „Daily Express" teatab Canberrast, et seal on avaldatud ametlik seletus, milles üteldakse, et alates möödunud aasta keskpaigast on ammendatud täiesti Austraalia inimreservid. 2.830.000-st üle 14 aasta vanustest meeselanikest on 2.530.000 kas sõjaväes või töötavad sõjaliselt tähtsates käitistes. 30,1% naistest on samuti sõjaliselt tähtsas tegevustuses. Kuni 11. novembrini eelmisel aastal on käesolevas sõjas saanud 65.114 austraallast kas surma või nii raskelt haavata, et neid ei saa enam rakendada sõjaväeteenistusse.

Leedus hakatakse valmistama kalavõrke

Leedu vete kalarikkuse ärakasutamisel tunti seni puudust sobivatest kalavõrkudest. Nagu nüüd Kaunasest teatatakse, kavatsetakse selle puuduse kõrvaldamiseks juba lähemal ajal ehitada uus võrgutehas. Masinad tehasele saadetakse Saksamaalt, toormaterjalina aga tuleb kasutamiseks kodumaa lina.

LUHIDALT

Izmir. DNB. Sionistlik ajakirjandus möönab, et mõned atentaatide teostajad Palestiinas olid juudid. Juudi rahvanõukogu ja juudi pressiagentuur kõnelevad samuti juudi kättemaksutegudest.

Stokholm. DNB. Smuts seletas läkituses Suur-Britannia sionistide-föderatsioonile, et 27 aasta eest on liitlased uuendanud vana israeliitidele antud lubadust, mille järele Palestiinas kutsutakse uuesti ellu juutide kodu. See lubadus oleks „üks osa rahvusvahelisest maailmaseadusest."

Genf. DNB. „Manchester Guardian" teatab, et söekriis Inglismaal on uuesti teravnenud. Monmouthshire'i söepiirkondades on alustanud nüüd streiki 8.000 töölist. 13 kaevanduses seisab seal töö. Peale selle jatkub Durhami mäetööliste streik, mille tõttu söetoodang üksi viimasel nädalal läks tagasi 40.000—50.000 tonni.

Stokholm. DNB. Nagu TASS teatab, andis Abessiinia saadik Moskvas üle kilbi, mille on kinkinud „Abessiinia keiser" Haile Selassie. Seoses sellega olgu meenutatud, et Moskva pidas varem Etioopia keisrit „oma rahva orjapidajaks."

Moskva plaanid Hispaanias

Nõukogude Liit — „Hispaania ainus sõber".

Moskva plaanid Franco kukutamiseks ja hispaania punaste emigrantide koostöö nõukogudega USA-s ja Mehhikos on saanud teatavaks ajakirja „News Week" viimases veebruarikuu numbris avaldatud ametliku teate kaudu. Nagu seletab ameerika leht, polevat N. Liidu poliitika Hispaania suhtes kunagi olnud neutraalne selle kodusõjast saadik. N. Liit polevat ainult olnud seisukorras, et alustada otsest aktsiooni Hispaania vastu. Seisukord võivat siiski muutuda, kirjutab „News Week", kui bolševism suudaks vallutada Saksamaa.

Usaldusväärsete allikate põhjal teatab USA ajakiri edasi, et viimane punase Hispaania vabariigi „ministerpresident" Juan Negrin olevat teinud pakkumuse Stalinile, võtta endale juhtiv osa N. Liidust juhitud revolutsiooni ajal Franco kukutamiseks ja kommunistliku korra sisseseadmiseks Moskvast antavate põhimõtete kohaselt. Kuid Negrin ettevaatliku ärimehena asetas ühe tingimuse: N. Liit deponeerigu Negrini New Yorgi panka, teataval määral „sõjakassana", hispaania punaste emigrantide jaoks osa rahast, mis Hispaania kodusõja ajal viidi Madridist N. Liitu.

Ameerika ajakiri selgitab, et rida asjaolusid rääkivat nende andmete täieliku usaldatavuse poolt ja nad leidvat mööduandvates ameerika ringides tält uskumist. Negrin olevat juba Hispaania kodusõja ajal otsinud tuge Moskvalt ja võtnud oma kabinetis vastu kommuniste hoolimata hispaania sotsiaaldemokraatide protestist. Seetõttu olevat ka ta seekordne sotsiaal-demokraatlik sõjamin. Inda lecio Prieto ametist tagasi astunud. Oma lahkumisest saadik Hispaaniast olevat Negrin korduvalt nimetanud N. Liitu Hispaania „ainsaks sõbraks".

Eriti tähtis olevat aga, et Negrin oma maapaos oleku ajal olevat astunud kontakti saadiku Maiskiga ning neist on saanud intiimsed sõbrad. Ka olevat Maiski olnud vahendajaks Negrini ja Moskva vahel.

Ameerika ajakiri tõstab esile, et tõenäolest veidi aega enne Hispaania kodusõja puhkemist olevat N. Liit nõudnud Hispaania pangalt ümmarguselt 800 miljoni dollari suurusest kullatagavarast suure osa viimist Moskvasse garantiiks nõukogude sõjamaterjalisaadetiste eest. Seda olevat ka tehtud. Polevat aga kunagi saanud teatavaks, millised summad on N. Liit arvesse pannud saadetud laevade ja sõjamaterjalide kui ka muu abi eest. See olevat teada ainult Moskval ja Negrinil. Endiste kommunistliku Hispaania pariamendiliikmete koosolekul olevat Negrin igatahes täielikult keeldunud seda küsimust puudutamast ja selle kohta teateid andmast.

„D. Z. I. O."

Leiva normeerimine Portugalis

Lissabon. DNB. Pärast seda kui on juba normeeritud mitmeid toiduaineid, eriti õli ja suhkur, ning tarbecseneid, nagu seep, teostatakse niüd ka leiva normeerimine. Peale selle määratakse majandusministeerium määruses kõrgem leivahind ning mitme leidasordi uus koostis nisujahu väiksema protsendimäärага.

Laevaleid Koldingi Fördel

Kopenhaagen. Eltangi juures Koldingi Förde ääres leiti nüüd igivana laev. Vastupidiselt käesoleval suvel Koldingi Förde põhjal leitud keskaja laevale, näib siin olevat tegemist tõelise viikingitelaevaga. Leiukoht on vana merepind, mis 75 aasta eest kuivendati. Iseäralikul viisil oli viikingitelaeva kiil kaua aastaid primitiivse purdena üle kiil kaua aastaid primitiiveks purdeks ... rit raske palk.

Õhuterror

Pärast Prantsusmaa lüüasaamist ja Briti viimaste väeriismete põgenemist Dünkirchenist, tuli anglo-ameeriklastel otsustada, kuidas jätkata sõjategevust. Rünnata uuesti mandril Saksa vägesid — teostada invasioon — see oli reaalseim võimalus. Ent hoolimata väga suurest propagandast, mis on kogu aeg püüdnud invasiooni võimalust elevuses hoida, ei ole invasiooni ennast siiski tulnud. Anglo-ameeriklased pole söandanud asuda sellele kardetavale teele, mis võib neilt nõuda suurt verepanust, kuid mille õnnestumine pole sugugi kindel. Sellepärast on sealpool kanali sõjapidamiseks valitud teine tee — õhuterror Saksa tsiviilelanikkonna vastu. Ööl ja päeval püüavad sajad ning tuhanded anglo-ameerika lennukid rünnata Saksa linnu ning Briti propaganda arvestab maailmale tuhandeid tonne pomme, mis sellisel teel on kantud saksa linnadele.

Sellise sõjapidamise eesmärgiks on murda tagalas saksa tsiviilelanikkonna moraalset vastupanu, luua olukord, kus tsiviilelanikkond alalises pommitamise hirmus ei oleks enam suuteline täitma oma igapäevaseid kodaniku kohustusi. See on õhuterror, mis täie hoolimatusega purustab elamuid, hävitab ja põletab rahulikkude elanikkude vara, jätab peavarjuta sadu ja tuhandeid naisi ning lapsi. On raske kirjeldada, milliseid kannatusi ja õudseid läbielamusi see toob elanikkudele, kuid ometi pole vaenlane saavutanud oma sihti: ta pole suutnud murda saksa tsiviilelanikkonna moraali. Kogunev selle vastu ta on tekitanud kõigis neis inimestes piiritu viha ja kasvatanud vastupanu tahet.

Bolshevikud, kelle lennuvägi on alati olnud väga seotud oma rinde muredega, ei suutnud eelnenud sõjaaastatel teostada sellist õhuterrorit, nagu nende liitlased ja õpetajad sealpool kanali, kuigi nende ülespiitsutatud hävitamiskirg on alati kadestades piilunud sõjakaaslaste terrorüritusi. Tänavu on Nõukogud siiski püüdnud kõndida „meistri" jälgedes.

Mõni aeg tagasi nad korraldasid rea terrorirünnakuid Soome linnadele, eriti pealinnale Helsingile. Sellega kaasas käis bolshevikkude ähvardus, et kui Soome otsekohe ei alistu Nõukogude soovidele, siis purustatakse täielikult Helsingi ja teised Soome linnad. Meie teame, milline oli Soome vastus neile ähvardustele. Soome ajakirjandus seletas üksmeelselt, et kui ka kogu Helsingi peaks langema varemeisse õhuterrorist, ei loobu Soome iialgi vastupanust ja seda suurema visadusega kaitstakse soome rahva vabadust. Bolshevikkudel on vahepeal olnud võimalus kogeda, et see on nii, sest Soome ei lasknud end hirmutada Nõukogude uutest terrorirünnakutest, mis olid mõeldud ähvardavaks saatemuusikaks „rahutingimustele", millised bolshevikud tegid teatavaks. Soome rahvas tunneb bolshevikku, ta ei lase ennast kõigutada selle lubadustest ega ähvardustest ega õhuterrorist.

Nüüd siis on bolshevikud oma õhuterrori mõrvarlikud meetodid laiendanud Eesti tsiviilelanikkonna vastu. Nõukogude raadio on korduvalt puistanud ähvardusi ning 9. märtsi õhtul teostati suurem terrorirünnak Tallinnale, kus mitme tunni kestel ligi 300 bolshevikkude lennukit loopisid pomme Tallinna elamukvartaalidele ja teistele paikadele, millel ei olnud mingit sõjalist tähtsust. On tekkinud suuremaid purustusi lõikes, ohvrite ja tulekahjude läbi, on ohvreid ja hulk rahulikke kodanikke on ajutiselt jäänud peavarjuta. Kahtlematult need hävitused on väikesele eesti rahvale rasked kanda, sest on hävinud varasid, mis on kaua aastaid olnud eesti rahvuslikuks uhkuseks, millised kogu eesti rahvas oma töökuse ja armastusega on püstitanud ja hoidnud. Mõnedki kodanikud on näinud varisemas ja hävimas, mis on olnud nende elutöö. Ent need, kes olid noil saatuslikkudel tundidel vana Tallinna müüride vahel, need teavad, et polnud kuulda kaebamisi ega hädaldamisi. Meie rahvas kandis eestlasele omase rahu ja visadusega selle katsumise. Ja kuigi meil on põhjust leinaks, ei suuda see kõigutada meie vastupanuvõimet, vaid sellistes raskustes see karastub üha enam teraseliseks.

Ega meie rahvas ei võinudki oodata idast muud kui hävitustahet ja uusi võtteid selle teostamiseks. Seni oleme mõndagi näinud. Kümneid tuhandeid eestlasi on bolshevikkude poolt mõrvatud, vangistatud ja küüditatud, on hävitatud varasid, kunstiesemeid ja muud. See kohutav hävitamiskirg on bolshevikkudes ikka siis eriti lõkkele löönud, kui neil tekib tunne, et nad ei saa olla peremehed meie kodumaa üle. Nii oli see 1918. aastal, nii toimus see 1941. aastal enne sõjapuhkemist, siis kui bolshevikkudel juba vaistuliselt oli selge sõjapuhkemine ja selle järeldused. Nii kordus see nüüd, kus eesti mehed rasketes võitlustes Narva rindel suruvad tagasi bolshevikke, kes juba korra hõiskasid, et nende „tulek" on vaid päevade küsimus.

Peame olema valvel, sest Nõukogud tõenäolikult püüavad teostada terrorirünnakuid ka teistele meie linnadele. Meie peame kaitsma oma vara, peame käituma nii, et ohvrite arv oleks võimalikult väiksem. Aga samal ajal anname Nõukogude terrorile ka teise vastuse. Eesti rahvas koondub nüüdsest peale veel tihedamalt võitlejate tervikuks. Tagala on imetlenud eesti sõduri visadust ja ohvrivalmidust rindel. Tagala tahab olla rinde vääriline. Teadku bolshevik, et eesti rahvast ei saa murda õhuterroriga. Ka keset varemeid ta jätkab oma vabadusvõitlust.

Tallinn pärast terrorirünnakut

Evakuatsioon jätkub. Algas elanike maale saatmine hobustega. Hoolitsetakse toitlustamise ja varustamise eest. Post on endiselt kodanike teenistuses

Evakueerimine, mis Tallinnas algas juba enne bolshevike terrorirünnakut, tõusis pärast pommitamisööd haripunktile. Tallinnast püüdsid lahkuda võimalikult kõik, keda otsekohesed ametiülesanded ei sundinud jääma paigale.

Esijoones võimaldati lahkuda lastel, nende saatjail, haigeil ja vanadel ning töövõimetuil. Evakuatsiooni abistamiseks rakendati kõik vastavad asutused ja ettevõtted. Evakueerujate huvides pandi liikvele kõik vabad veokid, nende hulgas ka rongid. Et aidata ja kergendada inimeste Tallinnast lahkumist, ei nõutud raudteel Tallinnast väljujail tavalisi sõidulube, kusjuures loomulikult sõidupilet tuli lunastada.

Et aga evakueerimise tagajärjel ei kannataks eluliselt tähtsad käitised, on linnakomissari poolt antud korraldus, mille järele kõik töötajad, kes seni on oma töökohtadel olnud, peavad end samadel töökohtadel teatama. Töötajad, kelle tööandjad asutused või ettevõtted on õhurünnaku tagajärjel purustatud või ajutiselt ei töötanud, teatasid endid Eesti peapiirkonna kutseosakondade vastavais esindusis Uus tn. 2. Tallinnas viibivad töötajad, kes endid pole kuskil registreerinud, loetakse eksinuks töökohustuse määruse vastu ja nendega talitatakse vastavalt ettenähtud korras. Nende varustamine katkestatakse koheselt ja neil pole õigust mingisuguse varustuse nõudmiseks.

Kõik korralikult töölelimunud ja registreeritud töölised on aga igal juhul nii toidu kui ka muu varustuse osas kindlustatud.

Niihästi töötajad kui ka teised linnaelanikud, kellele maale asumiseks ei ole nende tööandjate või mõnelt muult poolt tehtud takistusi, võivad siirduda kas teistesse linnadesse või valdadesse oma äranägemise järgi. Kellel pole aga kuhugi minna, nelle korraldatakse ühiseid Tallinnast ärasaatmisi ettenähtud evakueerimiskohtadesse.

Terrorirünnaku tõttu kannatada saanute ja linnajäänud tallinlaste abistamine algas otsekohe ja on pidevalt käimas. Nende ma[illegible]miseks on avatud kõik lutheri, adventistide ja metodistide kirikud ning peavarjuta jäänute kodu. Lähemalt korraldab majutamist juba Tallinna korteriamet.

Toitlustamise osas töötavad Tallinnas praegu viis sõjaväe ja neli ERÜ toitlustamispunkti,

kust kannatanuil on võimalik saada kas teed, leiba, võileiba või suppi.

Post seisab endiselt kodanike teenistuses, kusjuures on ainult Tallinna elanikele teatavaks tehtud, et kirju ei lastaks postkastidesse, kuna praegusel momendil ei ole võimalik igast kohast postkasti tühjendada.

Enesestmõistetavalt on ka kõik teised avalikuelu asutised endiselt oma ülesannete täitmisel.

Ei ole tekkinud mingeid lubamatuid häireid,

mis on eriti tähtsad praegusel erakorralisel ajal kõigi elanike huvides. On tehtud korraldus, et kõik ametnikud ja teised töötajad täiel määral täidaksid neile usaldatud ülesandeid. Nagu juba eelpool tähendatud, loetakse loata töölõesannete juurest ärajäämine kuriteoks kõigi kaaskodanike vastu.

Kuna mõned asutised ja ettevõtted Tallinnas on õhurünnaku tulemusena sunnitud vahetama oma asupaika, siis tehakse nende uued asupaigad üldsusele teatavaks esimesel võimalusel, et inimestel poleks vaja nende leidmiseks tarbetult mööda linna ringi jooksta. Kõigi kodanikkude tähelepanu on juhitud ka sellele, et õhuoht püsib endiselt ning et selles suhtes tuleb endiselt olla valmis. Igaüks peab endiselt teadma, mida vajalikul korral teha. Veel on tehtud teatavaks, et edaspidi antakse õhurünnaku lähenemisest Tallinnas märku

mitte häiresireenidest, nagu see toimus seni, vaid raske flaki viie kogupauguga. Seega flaki töötamahakkamisele mingit viiet ega sireeni undamist ei tarvitse järgneda.

Mis puutub tuleõnnetuste võimaluse vältimisse, siis on siin endiselt eriti rõhutatud isiklikku algatusvõimet ja kõigil tuleb valmis olla täie distsipliini ja korranõuete pidamiseks.

Terrorirünnaku kogemused õpetasid, et väga palju on võimalik ära teha ka ainult kirve ja labidaga. Kirvega on võimalik tekkiva sülitamispesa lahtiraiumine, et jatkata tööd siis juba vee, lume, või liivaga, nagu antud silmapilgul seda vajadus nõuab. Sellepärast peaksid ka teisal kodanikud aegsasti kirved ja labidad muretsema varjendisse. Mitmel pool on tule alguse põhjuseks saanud aknast tuulega väljatõmbunud kardinad. Sellepärast on soovitav kõikjal kardinad aknate eest kõrvaldada. Ühtlasi peetakse soovitavaks, et inimesed oleksid eriti valvsad, kui aknaklaasid on purunenud, et iga läbi katkise akna tuppa sattunud säde seal kustutataks. Sellised juhuslikud sädemed on Tallinnas viimatise õhurünnaku ajal põhjustanud mitmete tulikahjude tekkimise.

Atlandi-vall ootab ründajaid.

Saksa rahva Talveabi toetab Tallinna pommituseohvreid

Kindralkomissari algatusel on Saksa Rahva Talveabi määranud bolshevistliku terrorirünnaku poolt tekitatud häda kergendamiseks Tallinnas pool miljonit riigimarka. See summa anti Eesti Rahva Ühisabile.

Kuni 5-a. lastele võid

Põllumajandusliku Keskvalitsuse juhataja teadaande kohaselt antakse 30. toitlusperioodi teisel toitlusnädalal, s. o. 13.—19. märtsini elatustarbeainete kaartide alusel Eesti linnades, asulais ja maal: võid 0—5-aastastele lastele kupongidel trükitud kogustes ning ostulubadega vorm B ravi- ja lasteasutustele.

Või asemel müüakse margariini kõigile lisakaartide omajaile lisakaartidel märgitud kogustes, avalikele ja kinnistele toitlustamisettevõtetele, ostulubadega vorm B (välja arvatud ravi- ja lasteasutused) ja kõigile neile, kellel turukorraldusvalitsuse korraldusel on võimaldatud igal juhul kätte saada kaardil trükitud elatustarbeainete kogused.

Väljaspool linnu, kus margariini kohal ei ole, antakse eelnimetatud tarbijaile margariini asemel võid.

6—17-aastastele noortele Tallinna, Tartu ja Pärnu linnades müüakse margariini à 100 grammi 30. toitlusperioodi teise toitlusnädala võikupongi vastu, kusjuures nende 230-grammiste võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi.

18-aastastele ja vanematele antakse Tallinna, Tartu ja Pärnu linnades margariini à 100 grammi 30. toitlusperioodi teise toitlusnädala 100-grammiste võikupongide vastu, kusjuures 80-grammised võikupongid tulevad lugeda kehtetuks.

Kupongide arvestamisel toitlustamisettevõtteis tuleb 0—5-aastaste laste võikuponge võtta vastu ja arvestada täies koguses, 6—17-aastaste noorte võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 grammi ja vanemailt normaaltarbijailt tuleb võtta vastu 100-grammiseid võikuponge, kusjuures 80-grammised võikupongid on kehtetud. Lisakaartide võikuponge tuleb vastu võtta ja arvestada täies koguses.

Võirasva ja searasva ülejäägid kauplustes tuleb realiseerida kinnistes ja avalikes toitlustamisettevõtteis võid ja margariini saama õigustatud tarbijaile. Võirasva on lubatud müüa vahekorras 100 grammi võid võrdub 80-grammile võirasvale.

Helme ühispanga tegevusest

Helme Ühispanga aruandest nähtub, et panga tegevus arenes 1943. a. kõigiti soodsalt, eriti aasta teisel poolel. Nii tõusis äriseis 462.880 rmk.-lt aasta lõpuks 646.553 rm., kusjuures üldine läbikäik oli 6.090.175 rmk. Hoiusummad tõusid aasta algusest, mil need olid 295.001 rmk., aasta lõpuks 350 325 rmk. Laenusid anti välja aasta lõpuni 185.714 rmk. Tunduvalt on tõusnud ka panga omakapital — 13.310-lt 180.683-le.

Ameerika õlisõda Inglismaa vastu

Suure rahvusteõitluse tõttu ei mängi tähtsat osa fiksi puht poliitilised mõjutegurid, vaid ka majanduspoliitilised. Briti kapitalism ja Ameerika Wallstreeti imperialism taotlevad oma võimuesmärke sõltumatult rahvuslidust, mis on sõlmitud nende riikide vahel. Need on ikka samad finantsjõud ja traaditõmbajad, kes üksteise võidu püüavad oma valduste saada maailma sõjaliselt tähtsaid tooraineid. Suurkapitali sõda petrooleumi pärast Inglismaa ja USA vahel ei ole käesoleva ega eelmise maailmasõja sünnitus, vaid ulatub oma tekkimiselt tagasi juba möödunud sajandi viimastele aastakümnetele. Maailmasõjad on olnud ainult soodsateks võimalusteks õlimagnaatidele nende võimu kindlustamisel. Ka see sõda näitab selgesti, kuidas kõigepealt USA õlikapital taotleb maailmamonopoli, millele aga briti ärimehed astuvad vastu paindumatu rangusega. Hoolimata Briti endakaitsest kogeb aga maailm, et Inglismaa selles võimusektoris kaotab ühe positsiooni teise järele, kuna USA Rockefelleri vaimus rajab teed tõkestamatule majandusimperialismile, mis peab kõigepealt aitama kaasa USA sõjalise võimu tugevdamiseks pärast sõda.

Rockefelleri õlimperialism.

John D. Rockefeller on tänapäeval muutunud legendaarseks kujuks. 1870 a. asutab Rockefeller Clevelandis Standard Oil Company ühe miljoni dollarilise kapitaliga. A. 1882 on Standard-Oil-Trust juba maailmavõim 70 miljoni dollariga.

Transportvahendite monopoliseerimisega, ühendusteede investeerimisega ning eeskujulike õlijuhtmete loomisega saavutab Rockefeller peaaegu ainuvalitsuse.

1873. a. maksab Standard Oil 37 protsenti dividende, 1878. a. peaaegu 100 protsenti. Aasta hiljem rünnatakse õlikuninga ärimeetodeid teravalt nii ajakirjanduse kui ka USA valitsuse poolt. Mitmesuguste kaebuste tagajärjel suletakse trust 1892 trustide seaduse rikkumise põhjendusega.

Rockefeller astub küll esialgu Standard Oil Company juhtimisel tagasi, kuid juba a. 1899 on Standard Oil valinud endale uueks asukohaks New Jersey, kuhu trustide seaduse mõju ei ulatu. Rockefeller asub jälle juhtimisele, ja kuigi võitlus tema „riigi vastu riigis" kestab veel üle kümne aasta, triumfeerib ta lõpuks siiski oma vastase üle.

Rockefelleriga saavutasid Ameerika Ühendriigid juhtiva koha õlitööstuses ja kaubanduses, ning sellest peale on nad väärimatult püüdnud taotella oma eesmärki — mitte laste endalt kiskuda õlimonopolide valitsemist. Raskemaid konkurentsilahingud on tulnud seejuures lüüa just inglastega.

Briti konkurent.

Herny Deterding'is leiab Rockefeller juba sajandivahetusel ägeda ja hoolimatu inglasest võitsleja. Deterding, põlvnenud vanast Hollandi perekonnast, kohtab Hollandi-Indias Royal Dutch'i juhti August Kesslerit, kes on sel ajal suurim Standard Oili võistleja. Kui Kessler 1900. a. sureb, saab tema kaitsealune Deterding ta järglaseks. „Royal Dutch" ühendatakse inglise „„Shell Transport and Trading Co-ga".

Deterding kindlustas järgmisena abi ja koostöö inglise õlihuvide peaorganisaatori juut Marcus Samuel'iga (pärastine lord Bearsted). Samuel ehitas suurel arvul tanklaevu Pariisi Rotschildide rahaga ja just neid tanklaevu vajas Deterding, et viia võidule õlisõda Rockefelleri vastu ja läbi viia Inglismaa võimutaotlusi. „Mida maailm teadis alles pärast suurt sõda, teadis Deterding juba 1900. a., nimelt, et võitlus õli pärast ei ole võitlus magnaatide vahel, vaid on rahvaste võitlus, et petrooleumi-poliitika on maailma-poliitika." kirjutab Anton Zischka oma raamatus õli maailmavõimu üle. Dockefeller, märgates ohtu, katsub teha kõik, et võita konkurenti, kuid Deterding teeb veel enam — ta vallutab maailmaturu, puurides igal pool õlikaeve ning ehitades kõikjale, kus leidub õli, vabrikuid ja rafinaatoreid. Deterding ei häbene tungida isegi võistleja maale: ta ostab õliallikaid igal pool Ameerikas ja produtseerib õli Mehhikos, Venezuelas, Kaliforniias ja Tehhases. Deterding'il õnnestub kokkulepe „Standard Oil'iga", mille järgi viiskümmend protsenti kogu Hilna turust varustatakse Royal Dutch'i kaudu.

Õlisõda USA ja Inglismaa vahel.

Deterding'i esimene edu ameerika konkurendi vastu on saavutatud. Ameerika on üllatunud „võõrast sissetungist". Mõlemad ühingud võitlevad kontsessioonide omandamisega ja õlipuhastuste ehitamisega.

Igal maal, kus avatakse õliallikaid, esinevad USA ja Inglismaa võistlejatena.

Maailmasõjas ilmneb esmakordselt mõlemate trustide solidariteet. Pärast maailmasõda aga alustab Ameerika uuesti oma õliimperialismi. Arvukate uute õlileidudega suureneb USA produktsioon tugevasti ja tekib isegi üleproduktsioone, mis sunnib piiramistele. Et olukorda parandada, astub 1922. a. Pariisis kokku õlimagnaatide konverenst, mis seab oma ülesandeks õiväljade ja -turgude lõpliku jagamise. Konverents aga nurjub ja õlisõda käib edasi.

Pidev majandussõda kestab Lähis-Ida õliallikate ümber, kusjuures võistlejateks on jällegi USA ja Inglismaa. Ühendriigid laiendavad oma mõju järk-järgult nii Iraki kui ka Iraani õlile, kusjuures Inglismaa peab tegema järeleandmisi.

USA ostab 1927. a. Nõukogude Liidu nõusolekul suure osa vene õlist ja ujutas sellega üle India, mistõttu Inglismaa õlihinnad kaotavad kindla põhja. See oli Standard Oil'i selge hoiatus Deterdingi meestele.

Ameerika heitlus õlimonopoli pärast.

Teine maailmasõda on puhunud ameeriklaste ja inglaste vahelise võistluse maaõlide pärast uuesti lõkkele. Sellest ajast peale, kui Jaapan sai oma valduse Hollandi-India rikkalikud õliallikad, tugevdavad ameeriklased oma püüdlusi uues sihis, taotledes kogu Põhja- ja Kesk-Ameerika õliallikate valitsemist ja tungides Briti mõjupiirkondadesse Lähis-Idas. Kõikjal, kus Briti kapital viimaseil aastakümneil suuri vaevu jõudis domineerivale kohale, kerkivad nüüd esile Ameerika kapitaligrupid ja sunnivad peale lepinguid.

Lõuna-Ameerikas on Briti õlitootuspunktid peagu kõik ameeriklaste poolt üle võetud. Mehhikos, Kolumbias, Ekuadoris, Boliivias, Venetsuelas, Peruus ja Argentiinas surub end esile Ameerika imperialism.

1929. a. läksid Briti õlikontsessioonid Bahreini saartel üle Ameerika ühingutele; 1933. a. ühineb Saud-Araabia kontsessiooni ja 1934. a. alistuvad USA survele Briti imperialistid Koveiti sultanaadis.

Neile esimestele sissemurdudele Briti huvideringkonda järgnevad sõja kestel laialdasemad sissemurrud. Ameerika õlikapital reserveerib endale Ibn Saudi riigis senini avamata õlitagavarad, püstitab Iraki-Iraani õliväljadele õlipuurimistornid, omandab kontsessioone Egiptuses.

Roosevelti plutokraadid varjavad oma ekspansioonihimu viitega, et Ameerika õlireservid olevat varsti lõppemas. Ameerika komassaarne diktaator õliga varustamise alal, sisemiinister Harold Ickes, purustab aga katte ja nimetab „Colliers Magasinis", et Ameerika sõjajuhtkonna eesmärk on omandada kontroll kogu maailma õliladude üle.

Washingtoni väljapressimispoliitika.

Õlipoliitika on niivõrd seotud Washingtoni üldise poliitikaga, et Roosevelt peab olema kuulekas Ameerika uue Rockefelleri imperialistlikele himudele. Õli on enam kui kunagi Roosevelti poliitiliseks relvaks, mille abil ta püüab järeleandlikuks teha neid riike, kes ei taha temale alistuda.

Seega läheneb Inglise ja USA vaheline suur otsustamislahing õli maailmamonopoli pärast oma kõrgpunktile. Kesk-Ida on sestsaadik, kui Inglise kapital Lõuna-Ameerikaas on asunud täielikult kaitsele, muutunud õlisõja pealahinguväljaks. Tagaplaanil, enam küll pealtvaatajate osas, ootavad Nõukogud, kes juba kord varem lasid inglasi ja ameeriklasi vene õli pärast omavahel tülitseda ja kes praegu jälgivad Wallstreeti maaalust sõda Lombardstreeti vastu jääkülmalt arvestades.

Produktsiooni tõstmine käitistes

Preemiaid täiendusettepanekute eest

Tallinna suuremate käitiste juhatajad kogunesid neil päevil Eesti Majanduskoja ruumidesse arutama tähtsaid käitiste päevaprobleeme. Selle kooseoleku avas Eesti Kutsekogude kutseväljaõppe peaosakonna juhataja G. Reial, kes oma sõnavõtus rõhutas käitisjuhatajate kokkutuleku vajadust seoses peamiselt sõjaolukorrast tingitud probleemide esilekerkimisega. Ta mainis, et praegu on käitisjuhatajate tähtsamaks mureks töö korraldamine käitistes nii, et hoolimata tööjõu vähenemisest produktsioon käitistes ei langeks. Selle teostamiseks on mitmesuguseid abinõusid — töö produktiivsuse tõstmine käitislike täiendusettepanekute abil, tööliste suunamine tähtsamatele aladele koos vajaliku ümberõppimisega, uute õppinud tööliste ja oskustööliste väljaõpe jne. Eriti palju tulemusi [illegible]starbekal organiseerimisel ja ümberorganiseerimisel võib anda nn. käitislike parandusettepanekute süsteem, kus iga töölise kaasabil püütakse tööjõudlust tõsta, ilma et selleks oleks vaja senisest rohkem energiat kulutada. Edasi rõhutas kõneleja veel noorte väljaõppe suurt tähtsust.

EK kutseväljaõppe peaosakonna juhataja sõnavõtule järgnes tehnikaülikooli professori H. Võrgu [illegible] käitisjuhatajate autoriteediküsimusest. Kõneleja kõigepealt selgitas, mida tuleb mõista korraliku käitise all. Edasi ta kirjeldas eeskujuliku käitise juhatajat, kes peab olema eeskujuks töölistele. Käitisejuhataja peab eelkõige olema õiglane ja silmas pidama, et õigluse suurim vaenlane on eesõigus.

Esimese tööstuskooli juhataja ja Eesti kutsekogude osakonnajuhataja A. Kaskneem käsitles käitislike täiendusettepanekute küsimust. Ilma töötajailt suuremat energiakulu nõudmata võidakse käitistes produktsiooni suurendada, materjalikulutust vähendada ja kvaliteeti tõsta, kui iga üksik tööline jälgib tähelepanelikult oma tööprotsessi, püüdes sealt leida vigu ja ebaratsionaalsusi, et neid kõrvaldada. Sageli võivad need seisneda ka ainult pisiasjades. Igas käitises tuleb üles seada kast, kuhu iga tööline võib lasta oma ettepanekud. Need võetakse kaalumisele komisjoni poolt, kelle koosseisus peaks olema käitisjuhataja, vahendaja, üks insener, üks meister ja üks tööline sellelt erialalt, mida ettepanek puudutab. Sobivad ettepanekud premeeritakse, milleks käitis võib iga kuu välja anda rahasumma, mis võrdub ühele protsendile kõigist käitistes makstavaist palgasummadest. Eriti soovitav on preemiaid anda natuuras.

Viimases referaadis puudutas haridusdirektooriumi tehniliste kutsekoolide nõunik EK osakonnajuhataja J. Jakko noorte kutselist väljaõpet ja lühiväljaõpet käitistes. Meie käitised vajavad palju väljaõppega töölisi: õppinud töölisi 2—4-kuise lühiväljaõppega, oskustöölisi 3—4-aastase süstemaatilise väljaõppega ja kvalifitseeritud oskustöölisi, kes teostavad eriti vastutusrikkaid ja suuri erialaseid võimeid nõudvaid töid. Kõigi nende saamiseks töötab üle kogu maa palju tööstuskoole, õppetöökodasid jne., milliste tegevust sõnavõtja ka lähemalt puudutas.

Tartu piirkonnakomissar Peipsi-äärsetes valdades

Elanikkond on kohusetruult täitnud oma ülesanded.

Neil päevil külastas Tartu piirkonnakomissar K. Meenen Peipsi-äärseid valdu, kus tutvus kohalike oludega ja esines kõnega praeguse olukorra üle. Rahustavalt mõjus elanikele seejuures piirkonnakomissari seletus, et Eesti Omavalitsus jätkab oma tegevust senises ulatuses. Edasi märkis ta, et elanikkond peab kogu jõuga sõjaväe hädavajalikke töid teostama. Vahetud sõjaväe nõudlused on lubatud ainult erakordselt, tavaliselt esitatakse need nagu ennegi piirkonnakomissari kaudu. Tööd kulgeb elu korrapäraselt. Ei ole vähimatki põhjust elanikkonna rahutuseks. Täites oma igapäevaseid ülesandeid ja määratud norme, annab elanikkond olulist abi.

Vallavanemad, kohalikud põllumeeste juhid ja valdade mööduandvamad tegelased esitasid vabas vestluses neid häirivaid küsimusi. Piirkonnakomissar avaldas oma erilist tunnustust mitmetes valdades eeskujulikult sooritatud töö eest. Üksmeelselt tunnetati, et see saatusraske võitlus, mis otsustab elu ja surma, võib ja tohib kõik nõuda, et bolshevike masside saatanlikke rünnakut tagasi tõrjuda ja tasandada teed paremasse tulevikku.

Saksa-Eesti lipud, mis seisavad kõigis vallavalitsustes ja väljendavad sümboolselt ühist seotust võitluses ühise vastasega, lehvivad siis kunagi võidupäeval kõrges tuules ja tunnistavad möödunud karmi, raske võitluse suurust, et näidata ühtlasi teed paremasse ja vabamasse tulevikku. Selle päeva heaks töötame ja võitleme ning anname kogu oma jõu suure ülesande teenistusse, et nii püsima jääda ajaloo ja oma järeltulijate silmis.

Löök löögi järele

Eesti grenaderide võit lused Narva rindel

SS-PK. — Üks tükk teise järele murtakse ära Nõukogude sillapeast põhja pool Narvat, lakkamatult on eesti grenader Nõukogude eliitüksustel seljas ja kaelas ja nädala pöördeks olid nad surutud kokku mõne-ruutkilomeetrilisele maa-alale, kus nad rabelevad lootusetult ja väljapääsuta siiasinna, kuni grenaderi kuul või granaadiheitja mürsk teeb lõpu nende elule. Juba rida päevi on kestnud see sillapea kokkutõmbamine, nõudes eesti grenaderilt kohati ülirängki pingutusi, lõppematuna näivat ennastsalgavust ja püsivust. Üks edukalt lõpuleviidud operatsioon on olnud teise alguseks ja grenader on teostanud täiel määral võitmise ja vallutamise raudset loogikat.

Meeleheitliku visadusega on üksused püüdnud vastupanu osutada, tagaaetult ja surmakihutatult komissaridest. Vahel öösiti, pärast sillapead hoidva üksuse järjekorralist päevast armutut segilöömist, võtab hääled sisse vaenlase häälekõvendaja teisel pool jõge ja komissar alustab ränka sõimu sillapeal võitlevate aadressil. Et mis nad endast üldse kujutavad, on nad üldse veel sõdurid või mitte?! Üteldakse siis kah selge sõnaga, et ärgu nad lootku mingile tagasitõmbumise käsule, vaid peavad võitlema viimseni. Ees eesti grenaderide niitev tuli ja seljataga komissaride relvad, võitleb nõukogude sõdur kuni ta langeb. Kui aga saatus on vahel armuline ja grenaderide kuulid enamlaste üksuselt võtnud kõik juhid, tuleb enamlane viimaks köheldes kah põõsast välja ja annab end vangi, sest talle on kogu sellest surma sundimisest küllalt. Selliseid vangiandmisi on viimastel võitluspäevadel olnud päris tihti.

Eesti grenaderi võitlusjõud

Päevast päeva jaööst öhe võideldes on hõrenenud eesti grenaderide read. Peavarjuta looduse muutlikkuste käes — külmas ja sulas, tuisus ja siis — milline rõõm! — märtsi lühikeses ja soojendavas päikesepaistes — on ikka uuesti rünnatud. Just neil päevil on jäänud paljudele selgusetuks, kust volab see imepärane jõud, mis neid ikka viib edasi ühelt rünnakueesmärgilt teisele. Vahel näib, nagu poleks enam mingit jõudu ründamiseks, nagu tuleks kõik jälle vaenlasele tagasi anda, kuid siis elustab grenadere jälle nii tuntud käsk: edasi! — ja nad tõusevad, lähevad ja murravad sisse uutesse positsioonidesse ning jäävad sinna kui needitult.

Lendame kiiresti läbi ühe päeva võitlused — üksikasju on nii palju ja need hoiame tuleviku jaoks, kui kunagi tuleks täpsemalt kirjutada tänastel tundidel peetava Narva kaitselahingu heroika— et anda pilti sellest, kuidas on võidelnud neil päevil eesti grenader.

Rünnak algab pärast lühikest suurtükitule ettevalmistust. Esimene löök, mis antakse põhjast lõunasse, on vaenlasele ränk taluda ja ta tõmbub ligikaudu pool kilomeetrit tagasi, jättes maha umbkaudse lugemise järgi üle 200 langenu. Rünnak saavutab ka teiste kompaniide lõikudes edu. Hiljem aga kaotab grenaderide rünnk oma värskuse ega nihku enam edasi. Vaenlase vastupanu on kibe. Grenderid tõmbavad hinge tagasi, teatakse ju, et ega see rünnak päeva viimaseks ei jää.

Siis aga ründavad enamlased meie positsioone. See kujuneb neile suureks surmaminekuks ja aadrilaskmiseks: kogu meie patereide tulejõud on koondunud sinna lõiku. Poole minutiga on neil marutuli kaelas ja nad küntakse mulla ja lumega lihtsalt segi. Kohe omapoolselt teostatud vasturünnak ei edene, — vaenlase tuli on tihe. Maastik on kaitsvale poolele enam kui soodus: üksikud soosalud, põõsastikud ja metsatukad. Siin paneb vaenlane kogu jõu ja kibedusega vastu.

Rünnata kas või viimse meheni

Ühes lagunenud saunas tuksub kogu rünnaku süda: siin asuvad pataljonide ülemad, suurtükiväe tulejuhid, raadiosaate- ja telefonikeskjaamad. Väike ruum on täis käsklusi, üks virgats tuleb ja teine läheb. Rünnak ei edene ka keskpäeval, patereid arendavad häiretuld. Rööme on vähe nendel tundidel siin poriseks tallatud heintel. Eesmärk on ikkagi vallutamata ja see surub kõiki. Siis tuleb kõrgemalt poolt käsk: rünnata kõigi olemasolevate jõududega, rünnata kas või viimse meheni! See on kõigile juhtidele ja juhitavatele raske hetk.

Nüüd alles läheb meie poolt rünnak lahti ja ta hakkab samm-sammult jälle edenema!

Siis tuleb rõõmusõnum: saabub toetuseks üks kompanii. Uued lootuste varjud tulevad pataljonide ülemate nägudele ja nad ütlevad mõlemad: nüüd on sel asjal jumet, nüüd ta peab nihkuma!

Värsketes ja puhanud meestes on võitlushoogu ja nad viivad selle kaasa ka ründajate esimestesse ridadesse, kuhu nad peagi jõuavad. Kasvanud tulejõuga surutakse edasi ja siis ollakse viimaks väljas maantee ääres metsatukas ja mõnisada meetrit külast. Tuleb teade, et kuskil on jäänud enamlased sulgu ja on ära lõigatud. On saadud üks vang ja see kinnitab seda. Enamlaste rooduülem on ära kadunud ja oma mehed maha jätnud. Need, ümbritsetuna tulest, ei tea kuhu minna või mida ette võtta. Teatatakse ka, et on märgatud külast üksikult ja salguti pagevaid venelasi.

Langeb maha sula päeva rõske videvik ja sel päeval enam ulatuslikumalt ei rünnata. Luuakse kompaniide vahel kindel side ja tõmmatakse end koomale vastase ümber.

Vaenlane paisatakse jõe taha

Järgmise päeva koldul algab uus rünnak, vaenlane ei suuda enam küla enda käes pidada ja taandub samm-sammult. Saadakse paarkümmend vangi ja sillapea on nii väikeseks muutunud, et seda saab kaardil vaid ettevaatlikult punkteerida.

Löödud välja külast, tormavad paljud punased pääsemise viimses lootuses jõele, püüdes pääseda omapoolsele kaldale. Ent jää on juba rabe ja konarline, nii et tuleb teed otsida. Seljataga aga ragistavad pagejaile järele juba grenaderide kuulipildujad ning põgenejaid kukub ja jääb jäälе kümnete kaupa lamama. Neid ridu kirjutades panid enamlased vastu sillapeal vaid ühe majaderühma ümber, võideldes lootusetut võitlust täielikult äralõigatuna.

Ühel ööl püüab mingi suurem üksus jõge ületada, et abistada sillapeal võitlejaid. Kuulipildujate, granaadiheitjate ja patereide koondatud tuli teeb siin halastamatut tööd, mille tulemused said nähtavaks alles päikese tõustes: jõe jää üksuse ületuleku kohal on tihedasti laipadega kaetud. Täpselt neid kõiki ei suudeta ju lugeda — selleks pole grenaderidel aega — , aga põgusa arvestuse järgi näis neid olevat seal ikkagi oma paarsada.

Nimeliselt püsib veel sillapea ja viimne lahing tema pärast on veel lõõmata. Ent ta lüüakse x või y päeval ja tunnil ning ta peab langema ülipingutanud eesti grenaderide kätele kui võidu ülim hind.

SS-sõjakirjasaatja Juri Remmelgas.

Soome sõjamehed suusatel läbi lumise metsa.

„Nii ei murta meid iialgi"

Viljandisse saabus evakueerituid Tallinnast. Enamus saabunuist siirdub maale

Viljandisse on saabunud pidevalt Tallinna elanikke, kes Nõukogude terrorirünnaku tagajärjel on kaotanud oma kodu ja varanduse. Enamus nendest siirdub Viljandimaa taludesse, kuna osa jääb peatuma ka Viljandisse.

Et kergendada evakueerunuil viibimist Viljandis kuni neade edasisiirdumiseni maale, selleks on Viljandis 1. algkooli ruumes, Mõisa tee 2, avatud neile ajutine peatuskoht. Peatuspunktis on olemas ööbimisvõimalused ning ühtlasi püütakse sealtkaudu evakueerunuile anda muud vajalikku abi. Nii näiteks sünnib sealtkaudu ka evakueerunute toitlustamine, mida teostab ERÜ Viljandi ringkonnaamet. Ühenduse saamiseks Viljandimaal asuvate omakstega, sugulaste ja tuttavatega on samas evakueerunute kasutada telefon. Palunud telefoniteel endile vastu saata hobuse, on suurem osa evakueerunuist juba mõnetunnise peatuse järele edasi sõitnud.

Evakueerunute peatuspunkti teenistusse on rakendatud Sakala Noorte Maleva valverühm, kes püüab evakueerunuid aidata nii kuidas võimalik. Punkti juhatajaks on 1. algkooli juhataja A. Kiisla, tema abiks noortemaleva juht Ph. Adler. Punkt on avatud vahetpidamata ööd kui päevad.

Meil oli juhus vestelda mõnede evakueerunutega nende ajutises peatuskohas. Nagu selgus, on suurem osa neist kaotanud kogu oma varanduse peale seljarliete. Ent hoolimata sellest pole nad küll mitte keegi kuidagi murtud. Hoopis vastupidisi — see terrorirünnak on kasvatanud viha bolshevike vastu suuremaks, kui see oli enne.

See on pilt, mida me teame juba veelgi raskemini kannatanud sakslastest kui ka meie vendadest teispool lahte.

„Terror ei murra ka eestlasi, vaid koondab meid veel enam ühte," lausus üks kahe lapse ema. Siia nad on saabunud, emad mitme väikese lapsega ja vanad 70—80-aastased tudikesed. Veel mõnegi väikese suured silmad kõnelevad selgesti üleelatud hirmuöösst ja mõnigi armas lapsenägu on veel määrdunud väävlisuitsust. Nad on kaotanud oma sooja voodikese ning kõik oma armsad mängukannid. Tühjade kätega on nad tulnud ja nende vaade on seesugune, nagu ei taipaks nad hästi kõike juhtunut. Aga nad muutuvad jälle päris rõõmsaks, kui jõuab pärale onu või tädi hobusega ja tõstab nad reele, et uhke saanisõiduga kihutada koju.

„Kuidas oli?" pärib üks viljandlane kelleltki eakalt Tallinna härralt, kes on saabunud Viljandisse vaid pintsaku väel.

„Po'nud kiita," lausub vanahärra rahulikult. „Aga mida ma igaühele ütelda tahan, on see, et paanikat juba ei olnud."

Viimase osa oma vastusest lausus vanahärra erilise rõhuga, otsekui haamrilöökidena. Need sõnad kinnitasid veelkordselt, et nii ei murta meie rahvast iialgi.

Mälestati langenud kangelasi

Meeleoluline pärjalangetamine Viljandi Kangelaskalmistul

Eile, pühapäeval, tähistati Kangelaste mälestuspäeva. Sel päeval meenutati kõiki neid, kes nii tänapäeval, kui ka minevikus on suurtes heitlustes annud oma elu vabaduse ja õigluse eest.

Viljandis toimus mälestuspäeva tähistamine kohalikul Kangelaskalmistul. Kell 10 hommikul kogunesid kalmistule langenud sõjasangarite haudade vahele kohapealseid kõrgemaid saksa- ja eesti sõjaväelasi, saksa talvisõjavõimude esindajaid, Viljandi Omakaitse Maleva ülem, Viljandi maavanem, Viljandi linnapea, politsei esindajad jne. Ka rivistus kalmude vahele aukompanii ja Königsbergi riigitööteenistuslaste orkester.

Tasa langevas harvas lumes saabus kalmistule oberstleitnant Gause, kellele raporteris aukompanii rivistaja. Sellejärele võttis sõna oberstleitnant Gause, kes kokkuvõttes ütles järgmist:

Aasta on möödunud ajast, mil meie seisime viimati oma langenud sõjakamraadide kalmude ees. See aasta on tähendanud raskemat heitlust, on tähendanud uusi sangaritegusid, kuid ta on paratamatult toonud kaasa ka uusi ohvreid. Täna pärga langetades mälestame kõiki neid, kes on langenud esimese Maailmasõja ajal, on langenud rahvussotsialistlikus revolutsioonis, kuid meie mälestame ka kõiki neid ilmsiütuid naisi ja lapsi, kes on pidanud oma elu jätma terrorirünnakute ohvritena nii saksa, kui ka eesti rahva hulgast.

Öelnud seda, langetati pärg riigitööteenistuslaste orkestri leinahelide saatel.

Edasi tähendas oberstleitnant Gause veel, et ohvrid kohustavad tegutseks. Langenud kamraadide veri ei tohi valatud olla ilma asjata. Kui vahest vanade rindevõitlejate read on hõredamaks jäänud, on neisse omasti kogunud sedavõrra trotsi ja kindlat võidutahet. Tuleb aeg, kus torm pääseb jälle valla ning siis jõuab päev, mil Kõlgevägevam annab võidupärja vahvalle võitlejalle.

Lõpuks sõnavõtja seadis eeskujuks Führerit, kelle suur talu, võidukindlus ja juhtimisoskus viib murdmatult võiduni.

Orkester mängis Saksa hümne.

Sellejärele lahkusid mälestajad kangelaskalmistult. Aukompanii marssis linna riigitööteenistuslaste orkestri marsihelide saatel.

Viljandi naised kodumaa teenistusse

Naiste registreerimine sõjaliselt tähtsateks ülesanneteks Viljandis lõpukorral

21. veebruaril alanud naiste registreerimine sõjaliselt tähtsatele töödele on Viljandi Tööametis jõudnud juba lõppjärku. Praegu teostatakse registreerimist viimaseid päevi, kusjuures vaadatakse läbi peamiselt neid, kes varem mõnesugustel põhjustel ei ole saanud ilmuda. Külastasime Tööametit, et kuulda, kuidas naiste mobiliseerimine sõja teenistusse on arenenud.

Tööameti uksele on üles pandud silt: „Naiste registreerimine totaalseks sõjapidamiseks tuba nr. 4".

Leiamo nimetatud toa kohe, kuna sinna juhatab teed pikk rida järjekorda ootavaid naisi. Siin on neid õige mitmes vanuses, nii noori kui ka vanemaid. Juteldakse elavalt. Nagu kuuldub, on peamiseks jutuaineks küsimus, millisele tööalale võidakse kedagi tegevusse rakendada.

Tuba nr. 4 võtab uusi registreerimisele ilmunuid järjest vastu. See läheb õige kiiresti. Igaüks esitab isikukohase andmetelehe ja, kellel tarvilik olukord seda nõuab, esitab ka arstitõendi. See toiming on lühike ja möödub range asjalikkuse juures. Olles sellega valmis, juhatatakse edasi ühte teise tuppa.

Siirdume meiegi edasi.

Tuba nr. 1-es — juhatatud kohas — osutub võimalikuks mõne sõna jutelda siin töötava ametnikuga. Nagu kuuleme, on naiste registreerimine arenenud kõigiti rahuldavalt. Viljandi naised on üldiselt väga hästi taibanud nende rakendamise vajadust ning on ilmunud registreerimisele heas korras. Muidugi on mõned üksikud erandjuhtumid, nagu ikka, kuid need ei ole kuidagi seganud head üldpilti.

„Võite selles veenduda, kui jälgite mõne minuti siin aset leidvat tegevust", lausub [illegible] seda võimalust healmeelel.

„Palun, teie nimi?" pöördub ametnik järjekorda ootava keskealise naise poole.

„Marie Vaher", tuleb vastus.

Ametnik otsib üles sellenimelise tööraamatu koos registreerimislehe ja muude dokumentidega. Need on vahepeal tuba nr. 4-jas vajalikult korda seatud ja siin osutub nüüd võimalikuks teha lõpulikku otsust töölerakendamise kohta.

„Kuidas teie tervis on?" pärib ametnik naiselt.

Viimane vastab, et tervis just rasket tööd ei luba teha. Aga kui kergemat leidub, teeks heameelega.

„Tööd pole ma kunagi põlanud, teen seda juba lapsest peale", jutustab naine pikemalt. „Ja kui vaja on, teen ka nüüd igat tööd, mida jõud aga lubab. Ma ei tea aga, kuidas ma saan oma kodust majapidamist korraldada, kui pean väljaspoole tööle minema".

„Kui suur majapidamine teil on?"

Naine jutustab oma loo põhjalikult ära. Selgub, et tal on talitada päris mitu looma. Kõnetatu mees töötab hobusemehena ja peab pidevalt viibima kodust eemal. Lapsed on neil täiskasvanud ja viibivad samuti eemal.

„Siis märgime teile siia „edaspidiseni" ja jääte oma koduste talituste juurde. Kui aga peaks kunagi vaja olema, siis osalise tööjõuga saate vahest mõnelpool ikka kaasa aidata. Siis aga teatatakse teile".

Sellega see asi on klaar. Naine tänab ja lahkub.

Pöördudes uuesti meie poole, ametnik märgib, et esijoones tahetakse rakendada sõjaliselt tähtsatele töödele vallalised ning peaasjalikult nooremad. Need, kellel on kodus majapidamine — loomad jne. — need jäävad teise järjekorda ja neid rakendatakse äärmise vajaduse korral võimaluste piirides.

„Millistele tööaladele võidakse naisi rakendada, kui see saladus ei ole?"

„Eriti suur on siin põllumajanduslikkude tööde osa. Ajal, kui suur hulk mehi on siirdunud rindele, ei või põllutööd selle tõttu aga ometi mitte kannatada. Nii juhitaksegi suur hulk naisi põllutöödele, mis mulde paljudele on ka kõige meeldivam. Nälb, et meie inimestel on tihe side maaga ja maatööst osatakse lugu pidada. Mis puutub teistesse tööaladesse, siis neid on õige mitmesuguseid. Ent eranditult kõik tööalad, millistele naisi rakendatakse, on nendele jõukohased ja seepärast ei ole põhjust arvata, et kelleigi võiks liiga raskeks minna".

Ametniku laua juurde ilmub uus naine.

Jälle pärimine nime järele, millal dokumendid sisse andnud jne. Kohe leitakse paberid ka jälle üles ja järgneb nende läbivaatamine.

„Kas saate tööle minna?" pärib ametnik.

„Välja küll ei saa".

„Kas teil arstitõend on?"

„Ei ole. Ega ma päris vabaks ei taha, aga kas ei ole niisugust tööd, mida ma saaks kodus teha. Tahaks ju kaasa aidata niipalju kui saab".

„Noh hea. Seda näeb. Teile teatatakse siis".

Jällegi on asi korras. Ametnik teeb registreerimislehele vastavad märkused ja palub järgmise ette.

Tuleb paariküimneaastane neiu.

„Miks te nii hilja tulete, pidite ilmuma juba nädal tagasi?"

„Olin kahjuks haige ja ei ole ka praegu veel päris terve, mul on siin ka arstitõend".

„Olete arsti poolt vabastatud kuni 1. apr. Kuidas te end tunnete, kas pärast seda saate tööle asuda?"

„Ehk saab. Aga ega rasket tööd anta?"

„Ega päris rasket tööd kellelegi anta, ikka mis naisele kohane".

Jääb ka siin nii, et töölemääramine sünnib hiljem.

Järgmine.

„Kas määratakse tööle väljaspoole Viljandit?" on järgmise, keskealise naise esimene küsimus.

„Peale põllutöö viiakse teised sõjaliselt tähtsad tööd enamuses läbi kõik kohapeal ja võite arvestada täiel määral Viljandisse jäämist".

„Siis on hästi", rõõmustab naine.

Temagi paberid on minuti pärast korras ja ta võib lahkuda, et minna koju kuni töökorralduse saamiseni.

Imelihtsalt ja kiiresti läheb see siin — tõepoolest. On veidi kummaline, et naised näitavad siin endid nii asjalikkudena. Oleti uhke on vaadata neid naisi, kes nii agarasti on valmis suurteks ülesanneteks kaasa löömа. Peab küll ütlema välja, et need naised on täielikult meie meeste väärilised. Ajal, mil mehed on haaranud relvad ja astunud nendega peos sissetungiva vaenlase vastu, on arusaadav, et nii mõnessegi tööalasse võib tekkida lünki, kui mitte aegsasti ei astuta samme selliste, eriti totaalse sõja ajal soovimatute nähete vältimiseks. Sõdur saab rindel anda oma täieliku panuse siis, kui temataga seisab tugev kodurinne, mis kindlustab talle vajaliku varustuse ning toidu. Ja selleks ongi pidanud naised tagalas võtma endi õigadele ülesandeid, millised neile rahu ajal mitte tarvilikud ei oleks. Selleks, et totaalseks sõjaks vajalik produktsioon mitte ei langeks, vaid vastuoksa — hoopis tõuseks, selleks on Suur-Saksamaal naised juba ammu rakendatud tööle. Meil on sellega senini oldud väga tagasihoidlik. Nüüd aga, kus meiegi mehed üldises korras on siirdunud rindele, osutub loomulikuks, et ka meie naistel tuleb nüüd endid rohkem pingutada. Meil leidub küllalt naisi, kes senini on elanud ainult oma kodule ja oma perekonnale. On loomulik, et kui emal on väikesed lapsed, siis ei hakka ka keegi neid praegugi mitte kodunt eemale saatma. Kuid naised, kellel on hoolitseda vaid täiskasvanud laste või ainult abikaasa eest, ei peaks küll pahanduma, kui neile nüüd määratakse sõjaliselt tähtsad ülesanded täita. Ja tõeliseks tunnustuseks naistele — nad on sellest ka aru saanud.

Lahkudes Tööametist, jääb naiste rakendamisest mele kodumaa võitlusjõu teenistusse tõeliselt hea mulje.

Häiresireenide proov

Meid palutakse teha kodanikele teatavaks, et homme kell 11 on Viljandis õhukaitse häiresireenide proov.

Töötajad ja ametnikud Tallinna tagasi

Sisedirektori poolt on maavanema kaudu tehtud kõikvanematele teatavaks, et kõik need töötajad ja ametnikud, kes viimasel Tallinna õhurünnakul on evakueerunud maale, peavad viibimata tagasi ilmuma oma senistesse töökohtadesse.

Pikenduse saanud sõjaväekohuslased kutsutakse kokku erikorraldusega

Nagu meie lehe ametliko teadete osas on avaldatud, kuuluvad kõik kaitseteenistuskohuslased, kes olid ajapikendusele lubatud kuni 15. märtsini 1944. a., sissekutsumisele alles pärast 15. märtsit 1944, milleks järgneb erikorraldus. Väljakuulutatud korraldus 14.—17. märtsini s. a. Viljandi kaitsevõiringkonna Staapi ilmumiseks on seega tühistatud.

Hoiatus pimendamise asjus

Kuna õhuoht püsib, hoiatab politsei veel kord tõsiselt kõiki kodanikke, et nad täpselt täidaksid pimendamise kohta antud korraldusi. Neis korterites, kus täna õhtusel kontrollimisel leitakse pimendamata aknaid, katkestatakse elektrivool otsekohe.

ERÜ loteriipiletid ümber vahetada

ERÜ Viljandi ringkonnaamet juhib kõikide ERÜ klassiloterii piletite omajate tähelepanu sellele, et piletid tuleb käesoleva kuu jooksul ümber vahetada.

Seadigem killuvarjendid korda!

Kui Viljandist sõjarull üle veeres, kaevasid mõnedki kodanikud aedadesse kraavikesed, kus nad endid varjasid mürsukildude eest. Arvestades viimaseid õhu-terrorirünnakuid, oleks soovitav, et inimesed need kraavikesed jälle korda seaksid ja oma aedadesse selliseid soetaksid.

Isikutel, s. o. peamiselt muidugi naistel ja lastel, kellel linnas pole erilisi ülesandeid, on soovitav asuda maale.

Avati nõuandepunkt evakueerunuile

Viljandi linnavalitsuse poolt on avatud linna I algkooli ruumidesse Mõisa teel evakueerijaile nõuandepunkt, kus need evakueerunud, kellel kohapeal pole sugulasi ega tuttavaid, saavad lühemat aega ka ulualust.

Viljandisse saabuvaile rongidele minnakse võimaluse piirides ka vastu, et evakueeruvaid isikuid nõuandepunkti juhatada. Kellel aga Viljandis on sugulasi ja tuttavaid, asugu kohe nende juurde, et evakueerimispunkti mitte koormata. Hiljemini paigutatakse evakueerunud maale ja oleks soovitav ,et ka omal käel uut asukohta otsivad isikud võimalikult rohkesti asuksid maale

Maavanema poolt on vallavanemate kaudu talunikke informeeritud evakueeruvate majutamise küsimustes.

Evakuee rimispunkti juhatajaks on I algkooli juhataja A. Kiisla, ta abiks Ph. Adler. Toitlustamise eest hoolitseb ERÜ.

Töösõdur tervitab rindevõitlejaid

Kutsekogud aitavad valmistada tervituspakke rindesõduritele

Eesti Kutsekogud on käitiste juhatajaile, käitisvahendajaile ja töötajaile läkitanud üleskutse, milles kutsub kaastööle, et ERÜ poolt algatatud ülemaaline aktsioon kingituspakikeste kogumiseks eesti rindesõdureile kevadpühiks saavutaks kõigiti kordamineku. Kingituspakikesed on mõeldud tagala tervituseks ja tänutunde läkituseks eelseisvate pühade puhul. Kõik käitiste juhatajad, käitisvahendajad ja töötajad tõendavad oma kaastööga selle rahvusliku aktsiooni puhul, et tagala ei ole unustanud rindemeest, oma endist töökaaslast.

Üleskutses öeldakse muuseas:

Käitiste juhatajad ja käitisvahendajad! Organiseerige oma käitistes rindepakikeste jaoks vajalike esemete kogumist! Selleks sobivad eriti järgmised esemed: vilased sokid, kindad, sallid, taskurätikud, kammid, peeglid, maiustused, küpsised, paberossid, piibud, suitsupitsid, habemeajamistarbed, kirjutusvahendid jne.

Vajalikud karbid pakkide jaoks ja lähemat informatsiooni saab ERÜ kohalikust ringkonnaametist. Pakid tuleb üle anda ERÜle hiljemalt 25. märtsiks k. a.

Töötajad! Kuigi meie võimalused annetamiseks on piiratud, oma rahvuskaaslaste-rindemeeste jaoks leidub meil igaühel kindlasti midagi, millest me meelsasti loobume. Seepärast ärgu jäägu üksi käitis ega töötaja rindepakikeste aktsioonist eemale.

Aedvilja seemneistikud vajavad keldrites järelvalvet

Praegusel aedviljaseemnete vähesuse korral on enamvähem iga aedvilja kasvataja jätnud kevadeks mõned seemneistikud, et seeme oleks edaspidi omast käest. Need istikud säilitatakse harilikult keldrites koos teiste juurviljadega. Kuni jõuluni säiluvad istikud hästi ilma erilise hoolitsemiseta, kuid hiljem vajavad istikud keldrites suuremat järelvalvet. Kapsaistikud lähevad kergesti hallitama, pealmised lehed muutuvad limaseks ja hakkavad mädanema. Aegajalt tulevad hallitanud ja mädanema läinud lehed kõrvaldada, sest vastasel korral hävib kogu kapsaistik kiiresti. Soovitatakse ka kapsaistikute tuhaga üleriputamist, mis hoiab pealmised lehed kuivad ja takistab hallituse levikut.

Kui porgandiistikud on korralikult liivasse pakitud, siis ei vaja nad erilist hoolt. Samuti kaalikas ja peet säiluvad kergemini kui kapsaistikud. Tänavuse sooja talvega kipuvad aga istikud enneaega kasvama, mispärast tuleb hoolitseda, et keldri temperatuur ei tõuseks üle 3—4 kraadi. Keldrit tuleks sagedamini õhutada. R. T.

Rakenduskunstiesemetele kindlad hinnad

Eesti hindadedirektor on annud määruse rakenduskunstiesemete hindade kujundamise kohta, jõustumisega 1. aprillil.

Määruse kohaselt on rakenduskunstiesemete esmakordselt käibele laskjad kohustatud nende müügihinda Eesti hindadedirektori juures kinnitada laskma.

Pärast 1. aprilli võib nimetatud esemeid ainult siis müügile lasta, kui hinnad on kinnitatud ja Eesti Hindadeasutuses registrisse kantud.

Edasimüügil jällemüüjatele on kohustatud müüja selle registreerimisnumbri kõigi pakkumisto ja arvete väljakirjutamise juures ära tähendama.

Jaemüüjail on lubatud määruse põhjal kaubandusliku juurehindlusena arvutada tootja- resp. sisseostuhinnalt 35 protsenti. Seejuures ei tule aga arvestada hankekulusid.

Müükide puhul ühelt jaemüüjalt teisele tuleb jaemüüjale lubatav kaubanduslik kasum jaotada õiglaselt. Jaotus toimub selle kasuks, kes kannab transpordikulud.

Arvel, mis kirjutatakse välja järgmisele edasimüüjale, tuleb eelmisest müüjast kasutamata jäänud kaubandusliku kasumi osa ära näidata.

Imporditud rakenduskunstiesemete suhtes on kehtiv senise imporditud kaupade hindade kujundamise määruse 25. jaan. 1943 eeskirjad, kuivõrd käesoleva määruse eeskirjad ei määra teisiti.

Imporditud kaupadele, kui nende hind ületab Saksamaal kehtiva hinna, tuleb äride vaateakendel olevad hinnasedelid ja väljakirjutatud arved varustada märkusega „Kallinenud importkaup", kusjuures tuleb ära näidata ka päritolumaa.

Sindi vahvad poisid

Sindi algkooli juhataja poolt esitati elupäästmise eest autasustamiseks kolm poissi, kellest kaks kuuluvad Sindi algkooli 6. kl õpilaste hulka. Need kolm poissi — Viktor Tarlap, Elmar Nurk ja Meinhard Martin päästsid Sindi jõel enda elu kaalule pannes kaks last uppumissurmast, kes kelgutamisel olid kukkunud läbi nõrga jää vette.

Õnnetus juhtus Sindi tekstiilkäitise juures jõel, kuhu hoolimata nõrgast jääst oli kelgutama tulnud ümbruskonna lapsi. Kolm kooliõpilast, kes viibisid kelgutajate läheduses, märkasid äkki, et kaks noort kelgutajat koos kelguga langesid läbi jää jõkke.

Kuigi õnnetuskohale lähenemine nõrga ja murdunud jää tõttu oli ohtlik, ruttasid kooliõpilased kohale ja asusid lattide abil päästetööle. Vanemat last, kes suutis end vee peal hoida, õnnestus peagi välja tõmmata, kuna aga noorem kaotas külmas vees teadvuse ning veevool kandis ta jää alla.

Jälgides jää all edasilibisevat last, püüti lattide ja osalt paljaste käte abil jäässe auke raiuda. Kahel korral ei suudetud aga tabada õiget kohta, kuna kiire veevool oli õnnetusosalise vahepeal kaugemale edasi kaugemale kannud. Alles kolmandast jääaugust suudeti laps välja tõmmata.

Kuna poisid olid teadlikud uppunute päästmisest ja elluäratamisest, siis alustasid nad kohe esimese abiga uppunud lapsele. Samal ajal teatati juhtumist ka kohalikule arstile, kes kohale rutates jätkas elluäratamistööd. Pärast kahetunnilist kunstliku hingamise tegemist õnnestus last äratada ellu.

RAD orkester Viljandis

Viiendat korda viibib Eestis ringreisil RAD (riigitööteenistuse) orkester Königsbergist. Pühapäeval saabus orkester Viljandisse, kus ta oli kaastegev Saksa Kangelaskalmistul toimunud kangelaste mälestusteenistusel, andis vabaõhukontserdi Vabadusväljakul ja õhtul kontserdi „EVE" puhkekodus. Meil oli võimalus kõnetada orkestrijuhti ülemkapellmeistrit Hans Greil'l, kes meile lahkesti seletas järgmist:

Ülalmainitud RAD orkester on asutatud Königsbergis 8 aastat tagasi ja on algusest peale mänginud Hans Greili taktikepi all. Orkester koosneb kutsemuusikuist, kes kõik on saanud oma erialal vastava eriharidus ja ettevalmistuse. Orkestri tegevuspiirkonnaks on kogu Preisimaa, kus ta külastab üksikuid RAD üksusi ja esineb neile meelelahutuskontsertidega. Nüüd on orkestri tegevuspiirkonda laiendatud veel Kindralkubermangu mõnele osale ja Eesti, Läti ja Leedu territooriumile.

Praegu viibib orkester kahekuisel ringsõidul Baltikumis, mis algas märtsi alguses Eestis ja lõpeb aprilli lõpul Leedus. Eestis alustati kontsertidega Pärnus ja Viljandist läheb ringsõit edasi Tartu. Sõidetakse suures ja mugavas autobuses, mis võimaldab otsekohe pääseda soovitud üksuse juurde, kuna raudtee ei ole selleks küllalt paenduv. Eestis külastatakse kõiki RAD üksusi, samuti viiakse muusikalist meelelahutust sõjaväe puhkekodudesse ja korraldatakse avalikke esinemisi tsiviilelanikele.

Orkestrijuht märgib, et ta viibib juba teist korda Viljandis. Eelmisel esinemisel olid kaasas ka keelpillid, kuid nüüd on pikemate turneede puhul jäädud peatuma vaid puhkpillide orkestrile, kuna keelpillid on liig õrnad ja ringreisil neid paratamatult puruneb.

Oli ilus juhus, et sattusime seekord Viljandisse just Kangelaste mälestuspäeval, jutustab lahke kapellmeister edasi. Saime oma mänguga kaunistada Kangelaskalmistul toimunud mälestusteenistust, et sellega näidata oma austust ja tänumeelt nende kamraadide vastu, kes ustavas truuduses jätsid oma elu parema tulevikuga eest.

Peale vestlust orkestrijuhiga võimaldus meil kuulata orkestri ettekandeid „EVE" ruumides. 36-liikmeline orkester oli selle väikese ruumi jaoks pisut suur, kuid see ei seganud sugugi ettekannete mõjulepääsu.

Kui võrrelda selle saksa tööteenistuslaste orkestri koosseisu meil Eestis tegutsevate või õigem, tegutsenud orkestritega, siis võis tähele panna mõndagi erinevust. Kõlapehmuse saavutamiseks oli orkestris rohkesti puupille, altide aset täitsid neli metsasarve ja basside osas puudusid helikonid. Ka meil Eestis on viimasel ajal püütud selle koosseisu poole, sest see annab puhkpillide orkestrile erilise pehmuse, mis võimaldab kontsertpalade kunstitihedamat ettekannet.

Instrumentatsioonilt ei ole viisimängivaks pilliks domineerivalt kornet, vaid see on jagatud ühtlaselt puupillidega, mis annab ettekandele palju värvi juurde ja ei mõju väsitavalt ühele viisimängijale. See saksa orkestratsioon on leidnud pooleholdu ka meie orkestrijuhtide hulgas.

Kontserdi kavas esitati rida nõudlikke palu, nagu Bizet Carmen-fantaasia ja teisi. Ettekanne enesestmõistetavalt puhas, täpne ja varjundirikas. Solcerivatele häältele pakkusid haruldaselt pehmet saadet bass-tuubad ja metsasarved, millist kõlailu ei saavutata iialgi helikoni ja altidega. Ka puhkpillide orkester suudab kuulajasse mõjuda rohkem meloodilise kõlapehmuse kui terava metalse täämbriga.

Puudutades repertuaariküsimusi, tähendas Königsbergi RAD orkestri kapellmeister, et ta mängiks meeleldi Eestis viibides ka eesti autorite töid, kuid tal pole senini juhust olnud neid orkestri noodikogusse muretseda. Igalpool on vaid lühiajaline peatus ja selle aja jooksul ei ole mahti eesti muusikainimestega ligemasse kontakti astuda.

Viljandist lahkus orkester juba eile õhtul kell 10 ja pikk omnibus viis mehed edasi teistesse meie kodumaa keskustesse, kus nad igalpool võidavad tähelepanu ja kiitust oma puhta ja viimistletud mänguga.

Musicus.

Uudiseid kodumaakonnast

Viiratsi elust ja olust

Viiratsi nime all tunneme meie Viljandi järve idakaldal asuvat ümbruskonda. Minnes üles Viiratsi mäest Pikasilla teed, olemegi laiuvate laudtasaste põldude vahel, — see on Viiratsi algus, või minnes jälle Loodi teed Viljandi järve otsast vasakule, oleme jälle Viiratsi lähistel. Looduslikult kuulub ta ümbruskonna nauditavate maakohtade hulka linna otseses läheduses. Mäed, mäenõlvakud, orud, metsatukad ja all sinetav-looklev Viljandi järve siluett. See kõik paelub loodussõpra, kes peatub Viiratsis.

Omal ajal oli Viiratsi omaette vald ja ta külge kuulus isegi eemalasuv Mustapali küla, kuid väiksuse tõttu Viiratsi liitus Viljandi vallaga.

Viiratsi peakeskuse moodustavad Viiratsi ja Vardja külad ning mõis. Viiratsis elab töökas ja jõukas rahvas, kes end nüüd on rakendanud oma kodumaa ja rinde teenistusse, abistades seda kõigiti. Siit on paljud asunud oma kodu ja rahva kaitsele idapiirile, et purustada iidset vaenlast bolševismi.

Seltskondlikul tegevusel Viiratsis on praegu selsak, kuid siiski tegutseti siin hiljuti hoogsalt, asub ja siin mitu organisatsiooni. Esimesena tuleks nimetada omakaitset eesotsas plk. ltn. Evald Kreegi, Harri Varese ja Jaan Kengaga, kes on hoogsalt tegutsenud kõikidel tegevusaladel.

Teisena peab mainima tulet. I komp. III rühma — plk. ltn. Harri Varese ja Jaan Kenga juhtimisel. Eriti peab esile tõstma sama rühma naistuletõrje majand.-sanit. salka oma energiliste plk. Lilli Kalami ja Leida Johani juhtimisel, milline organisatsioon on oma lühikese tegevuse kestel koos meesperega näidanud erilist aktiivsust ja võitnud üldist usaldust ja poolehoidu tuletõrje tegevuse vastu kohapeal ja ümbruskonnas.

Ennemalt tegutses ümbruskonnas hoogsalt veel maanaiste selts, kuid see pole viimasel ajal avaldanud enam tegevust.

Iseäranis suurt puudust tuntakse Viiratsis rahvamaja järgi. See pidurdab seltskondlike ürituste teostamist. Koosviibimisi ja pidusid korraldatakse pisikeses Asumaa koolimajas ja eemalasuvas Kutsari koolimajas. Kuid Viiratsi rahvas ei kaota usku ja jääb lootma, et tulevikus, kui kord jälle saabuvad rahupäevad ja tagasi tulevad vaprad kodumaakaitsjad, täis uut eestluse vaba murdumatut rahvusvaimu ja energiat, et siis algab taas uus üleschitav töö kõikidel tegevusaladel.

Pärnu kalurid püügiootel

Ehitatakse uusi sügavvee püügiriistu

Kevad läheneb ja sellega ühtlas saabub kaluritel ka uus püügihooaeg, millele on rajatud paremaid lootusi. Tänavune talvine püügihooaeg kujunes Pärnus äärmiselt kehvaks.

Praegu on Pärnu kaluritel käimas kibekiired ettevalmistused, et algavaks hooajaks oleks püünised kui ka paadid korras. Eesti Kalurite Keskus on püüdnud kalurkonnale abiks olla püügivarustuse korrastamisel, nii palju kui see praeguste olude juures on võimalik. Varustuse jagamisel on esmajoones silmas peetud neid kalureid, kes mereõnnetuste tagajärjel on kaotanud oma püünised ja korralikult täitnud kohustlikud normid. Varustuse jagamine toimub kalurite ühistute kaudu, millega on kindlustatud selle õiglane suunamine. Tänavu on paljud kalurid asunud ka uute paatide ehitamisele, kuna vajalikku ehitusmaterjali jagas soodustatud korras Metsade Keskvalitsus.

Möödunud aastal katsetas EKK meil seni vähetuntud püügivilsiga, nimelt sügavpüügiga, mis andis rahuldavaid tulemusi. Kuna sügavpüüki saab teostada edukalt ainult vastavate laevadega, siis ongi praegu EKK Pärnus ehitamisel üks sügavpüügikutter, mis arvatavasti valmib eeloleval suvel. Sügavpüügi vastu tunnevad ka üksikkalurid huvi ja mitmel pool kalurite grupid on asunud kalalaevade ehitamisele.

Eelmiste aastate kogemuste järele peaks kevadine püügihooaeg algama aprillikuu algul. Selleks ajaks teatatakse kaluritele ka uue kalandusaasta püüginormid, mis on praegu Eesti Kalurite Keskusel väljatöötamisel.

Kuidas keeb hernes kiiremini pehmeks

Herneste keemise kestvust on võimalik tunduvalt lühendada

See on suure praktilise tähtsusega küsimus, millest esijoones on huvitatud perenaised, sest kauakeevad herned nõuavad palju aega ja küttematerjali. Selle kohta on antud mitmesuguseid juhiseid, eriti perenaiste käsiraamatuis, kus peamiselt soovitatakse herneste leotamist ja söögisooda juurdelisamist. Jõgeva Sordikasvanduse Kartuli, Juur- ja Kaunviljade Osakond on muu seas ka seda küsimust pidevalt uurinud. Nüüd võib selle kohta anda lühikese ülevaate, mille tulemused peaks leidma kohe üldist rakendamist.

Kõigepealt loetlen need tegurid, mis mõjustavad herne keemise kestvust, millistest osa on tuntud, osa mitte. Üldiselt on teada, et sortidel on selles suhtes suured vahed. Kõige lühema ajaga, 59 min., keeb pehmeks Jõgeva Madal (uus sort), Eesti Kollane nõuab selleks keskm. 73, Eesti Hall 78, Concordia 77 ja Jõgeva Roheline 83, kuna Express ja Mai Dopper vajavad 108—110 min.

Ka kasvuaastad avaldavad keemise kestvusele suurt mõju. Üksikutel aastatel võib see olla 5—60% aastate keskmisest pikem või lühem. Herneterade vanus on samuti mõõduandvaks teguriks. On selgunud, et herne keemise aeg pikeneb ühes terade vananemisega ehk seismisega õige rohkesti. Mida rohkem aastaid hernes on seisnud, seda enam aega nõuab ta pehmeks keemiseks.

Edasi on üldiselt teada, et keeduaega mõjutavad väga tugevasti ka keeduvee kalksus, millest pikemalt allpool; ja erimullad, kus hernes on kasvanud. Viimase suhtes pole küsimus veel selge, sest selle nähte aluseks ei saa võtta harilikku mullaliikide (liiv, savi jne.) jaotust, siin on kahtlemata mõjumas ka mulla teised omadused (keemiline koosseis jt.). Nii on ühed ja samad sordid, muidugi ka ühel aastal, nõudnud erikasvukohtade järgi väga erinevat aega (2 ja rohkem korda pikemat) pehmekskeemiseks.

Ka herne kevadine külviaeg ei jäta oma mõju avaldamata. On selgunud, et ühes külvi hilinemisega on keemise vältus pikenenud. Eriti pikk on see olnud juunis külitud hernel.

Selle vastu on eriväetiste mõju pehmekskeemisele õige minimaalne, mis praktiliselt ei tule arvesse.

Millised võtted ja vahendid võimaldavad keemise kestvust lühendada?

Üldtuntud on keeduvee kalksuse mõju. Mida pehmem vesi, seda kiiremini hernes pehmeks keeb. Pehme on lume- ja vihmavesi, kõvad on üldiselt kaevu ja allikaveed. Kui kaevuvees (üldkalksus Saksa kraadides 14,8) hernes vajas pehmekskeemiseks 82 min., siis lumevees ainult 47 min. Maitses vahet ei olnud.

Teine tuntud vahend on herneste leotamine, mis Jõgeval kestis ca 17 tundi ja toimus külmas vees. Leotatud terad keesid võrreldes leotamata hernega ca 1/3 võrra kiiremini pehmeks (78 min. vältel 116 min. asemel), kusjuures leotatud hernes maitses üldiselt vähe parem kui leotamata. Leotamise vältuse katses toimus leotamine 5, 10, 15 ja 20 tundi soojas ja külmas vees. Siin selgus, et 15—20 tundi vees ligunedes tekkis mõnedel aastatel käärimine, mis sellistel juhtudel pikendas keemise kestvust ja tunduvalt halvendas maitset. Seepärast tuleb pikemaajalisel leotamisel (15—20 t.) kasutada külma leotusvett. Kui leotamine kestab lühemat aega, (kuni 10 tundi), siis annab paremaid tulemusi soe vesi, mille mõju on kiirem.

Edasi selgus vastavates katsetes, et herned oma leotusvees keevad ca 40% kiiremini pehmeks kui värskes, uuendatud keeduvees. Seepärast on kasulikum hernest keeta leotusvees.

Väga tunduvalt lühendas pehmekskeetmist vähene keedusoola lisandamine leotusvette, nimelt 3 g 1 liitri vee kohta. 4 g soola lisandamine 1 liitrile veele lühendas veelgi vähe keeduaega, kuid sarnasel korral osutus supp soolaseks. Seepärast tuleb piirduda vähema soolahulgaga.

Huvitaval kombel mõjub herne kiiremale pehmekskeemisele väga tunduvalt tule tugevus. Katsed näitavad, et kõige intensiivsema keemise juures herned vajasid pehmekskeemiseks keskmiselt 93, kõige aeglasemal keemisel 147 min. Muidugi oli keeduvee temperatuur mõlemal korral 100 kraadi C. Seepärast seisab iga perenaise huvides hernesupi keetmise korral võimalikult tugevat tuld pliidi all hoida.

Katsetamisel sai selgitatud ka söögisooda lisamise mõju pehmekskeemisele. Pärast 20 min. keetmist pandi keedunõusse 1 g soodat 100 g herneste kohta. Sooda lisandamine ühel või teisel viisil lühendas küll väga mõjukalt keemise kestvust, ca 60 protsenti, kuid rikkus ka ühtlasi herne maitse. Seepärast pole soovitav kasutada soodat keeduaja lühendamiseks.

Samaks otstarbeks selgitati katse teel herneste nn. „kupatamist" ja „ehmatamist". „Kupatamine" mõjus isegi negatiivselt; „ehmatamine" veidi lühendas keeduaega, ent niivõrd vähesel määral, et see võte ei oma praktilist väärtust.

Kokkuvõtlikult võib ülaltoodud uurimuste alusel tähendada, et herne keemise kestvust on võimalik tunduvalt lühendada, toimetades 15—20 tundi kestvat eelleotamist külmas (või mitte üle 10 tunni soojas) ja võimalikult pehmes vees, lisades leotusveele 1 liitri kohta 3 g keedusoola ja keetes samas leotusvees. Keetmisel tuleb tarvitada tugevat tuld, et keemine oleks intensiivne. Herne maitset leotatud keemise kestvust lühendavad tegurid ei mõjuta.

J. A.

Allveelaevade füüsikat

Allveepaadil on vee all olles praktiliselt sama erikaal kui seda ümbritseval mereveel, s. t. ta on seatud teatud hõljuvasse seisundisse. Komando peale „sukelduda!" avatakse õhu- ja veeventiilid, mille peale osa õhku pääseb välja ja vesi tungib sisse. Vee ülekaalu tõttu hakkab paat vajuma ja peatatakse teatud sügavuses. Võimalik paadi esiosa ehk vööri raskuse ülekaal, mis võib tekkida, kui sukeldumise ajal viibib selles rohkemal arvul mehi, reguleeritakse „trimmimisega". Juhtiv insener võib tsentrumis oma instrumentidega seda ülekaalu täpselt määrata ja annab siis käsklusi, et kergemasse laevaosasse pumbatakse sedavõrd vett, et see kaalus vastaks raskemale laevaosale. Alles siis on paat õiges horisontaalasendis.

Kuna allveepaadil on sama erikaal nagu teda ümbritseval mereveel, hõljub ta vees ja on manööverdatav vähima kruvipöörde või rooliasendiga. Kui mõelda, et periskoop tohib olla ainult mõned sentimeetrid üle veepinna, et jääda tähelepanematuks vaenlasele, siis on mõistetav trimmimise ja reguleerimise tähtsus ja ka see, kuivõrd suur peab olema juhtiva inseneri kogemus, et juhtida allveepaati selle 250.000 kuni 1.000.000 kg kaalu juures täpselt vaatetoru õiges sügavuses. Kui allveepaat laskuks vee alla magedas vees, millel on võrdlemisi konstantne erikaal, siis piisaks ühekordsest kaalu reguleerimisest ja vee alla laskumisel tuleks reguleerida ainult kord juba kindlaks tehtud vee hulka, et viia paati soovitavasse hõljuvasse seisundisse. Teisiti on see merevees, kus vaheldub erikaal alati vastavalt sügavusele, merepõhja taimestikule, geograafilisele asendile, temperatuurile, aastaajale ja voolusele. 30 m sügavuses on veesurve juba 3 atmosfääri, s. t. iga pinna ruutsentimeetrile lasub 3-kilogrammiline rõhk, mis tähendab erikaalu suurenemist pinnavee suhtes. Merepõhja taimestiku iseloom, päikese soojus ja aastaaeg on mõõduandvad jällegi paljude triljonite pisi-elusolendite, mikro-organismide arengule. Nende olemasolu mõjustab omaltpoolt merevee kaalu, samuti tõstab eriti lõunapoolseis meredes päikesesoojus vee soolasisaldavust, suurendades sellega ühenduses jällegi merevee erikaalu. Edasi suurendavad merevee mitmet liiki soolasisaldavust ka kalade ja taimede eristumised ja suurte tormide ajal põhjast liikvele aetud liiv.

Muidugi omavad viimati mainitud tegurid tähtsust peamiselt rannalähedastes vetes.

Olgu need muudu ured kui vähesed tahes, allveepaadile tähendavad nad siiski väga palju, sest kui merevee kaal muutuks ka ainult tuhandiku võrra, tähendaks see, et ka allveepaadi kaalu tuleb muuta tuhandiku võrra. Keskmise 500-t. paadi juures oleks see kaalumuutus juba 500 kilogrammi, sest allveepaadi hõljuvasse seisundisse viimiseks peab erikaal olema täpselt välja kalkuleeritud kuni 5 kilogrammi.

Merevee kaalu tehakse üldiselt kindlaks tihedusemõõtjaga. Klaasist katsetorusse lastakse väljast merevett ja tihedusemõõtja, umbes selline nagu on tarvitusel bensiini ja alkoholi kaalu mõõtmisel, näitab tuhandiku täpsusega merevee kaalu. Sellega kindlaks tehtud muudatus arvestatakse paadi kaalule ja siis lastakse vastav veehulk reguleerimistanki.

Merevoolused seavad allveepaadi juhtimisele erilisi navigatoorseid ülesandeid. On olemas pinna- ja sügavvee-voolusi, mis tekivad alatiste tuulte, näit. monsuunide, tõttu või põhjapoolsete ja lõunapoolsete merede temperatuuride erinevusest, näit. Golfi hoovus.

Ka igapäev korduvalt vahelduv tõus ja mõõn on väga mõõduandev mõnes kohas. Nii näiteks põhjustab see Prantsusmaa rannikul teatavais kohtades hoovusi kuni 8 meremiilini tunnis ja ka Gibraltari merekitsuses valitseb väga raskelt ületatav voolus ranniku läheduses, kus suured voolud suubuvad merre, nagu näiteks St. Laurence'i voolus, on allveenavigatsioon ja allveepaatide juhtimine väga raskendatud. Need voolused ulatuvad kaugele merre, Amazonase suudmes näiteks kuni 500 meremiilini, s. t. üle 1000 kilomeetri. Kõigist neist asjaoludest nähtub, et allveepaatide juhtidele ja meeskonnale on seatud peaaegu võimatuna paistvad nõuded. Meie vaenlased üllatusid seetõttu sageli, leides meie allveepaate kohtadel, mis paistsid neile seni, küll nende kauguse kui ka navigatoorseil ja meremehelikel kaalutlusil, nende kaubalaevastikule liima igasuguse ohuta.

Vahetus Nõukogude ülemjuhatuses Ukrainas

Berliin. Stalini päevakäsuga tehti teatavaks, et „haiguse tõttu" on vabastatud ülemjuhatajana Ukraina-rindel kindral Watutin. Tema asemele on nimetatud kindral Shukov. Berliini kompetentsed ringkonnad ei märgi seda uudisena. Juba 21. veebruaril seletas kindralleitnant Lieb oma- ja välismaa ajakirjanduse ees Berliinis, et vastase kinnipüütud raadiokõnedest ilmneb, et Nõukogude juhtiv kindral lõunarindel on Stalini poolt asendatud, kuna ta ei suutnud takistada Saksa üksuste vabastamist. Teatavasti kindralleitnant Lieb oli üks Saksa kindraleid, kes purustasid Nõukogude sissepiiramisrinde Taherkassist lääne pool ja viisid oma väed Saksa peavõitlusliinile. Berliinis seletatakse, et Stalini päevakäsk on seda asendamist kinnitanud, kuigi ta ei ole nimetanud tõelisi põhjusi Watutini kõrvaldamiseks, kellele seni sai Moskvas osaks suur tähelepanu ja kes sai kõrgeimaid aumärke. Kindral Shukov, kes 1941. a. kaitses Moskvat ja kes oli rakendatud Stalingradi juures, on üks hoolimatumaid nõukogude sõjaväelasi.

KARL ARRO

Vanne

Me vannume vannet püha,
oh kuule kodumaa:
Su põlismetsade müha
jäägu kajama vabana.

Su kaunid rannad, saared,
ning laiad järveveed —
kõik, mis all taevakaare,
neid kindlalt hoiame.

Sa ära tunne muret
me pärast, kodumaa.
Me väiksed siiski suured
sel karmil põhjaraal.

Su mullast taas saame
me elu, kodumaa.
me endid selleks toome,
et seisaks sa vabana.

Hiiumaal palju metsloomi

Soodsa talve tulemusena võib Hiiumaal märgata suurt metskitsede juurekasvu ja loomade muutumist tugevamaks. Metsaametnikud teostavad koos valvega ka kitsede loendust. Samaaegselt võib aga Hiiumaal märgata rebaste vähenemist. Oliakse veendunud, et tegemist on mürgipillide kasutamisega, mille kohta alustati ka juurdlust.

Keeldus müümast mööblit pommitamisel kahjustatule

Berliin. DNB. Wilhelm Maieri mööbliärisse Berliinis ilmus ühel päeval pommitamise läbi kõik kaotanud sõjaväelane J. oma abikaasaga ja tahtis vastavate tunnistuste ja ostulubade esitamisel osta magamistoamööblit. Müümata magamistoamööblitest, mida proua Maier neile näitas, oli abielupaar J. endile juba ühe komplekti välja valinud, kui äriomanik M. tuli ja seletas, et ei ole tagavaraks ühtki müüdavat magamistoa komplekti. Ostja vastuvõtele, et on ometi olemas kõik mööbliosad, vastas M., et see tuba seisab juba kolm aastat tema juures ja peab ka veel kauem tema juurde seisma jääma. Kõik abielupaar J. palved ja vastuvõited jäid tulemusteta. Alles järgmisel päeval, kui J. oli palunud tööjärelvaatusameti abi, müüs Maier magamistoamööbli.

Berliini erikohus, kus Maier nüüd oli vastust andmas vähese kauba kuritahtl. kinnipidamise eest, pidas tema käitumist eriti alatuks, kuna ta oli südametunnistuseta ja omakasupüüdlikult rikkunud oma usalduskohust. väikemüüjana. Õigusega peavad rahvuskaaslased, kes pommiterrori läbi on kaotanud kogu oma varanduse, olema kibestunud selliste ärimeeste üle, kes ilma igasuguse õiguseta keelduvad neile andmast hädavajalisimaid tarbeesemeid uue majapidamise asutamiseks. Juba holatuseks ja hirmutamiseks on vaja selliste karistamist. Maier mõisteti üheks aastaks ja kuueks kuuks vanglasse.

Vihmata linn

Hispaania asutused käsitlevad praegu ajalehe „Arriba" teatel Mula asula saatust Murcia provintsis Hispaanias. Mula on igivana asula. Juba 1300 aastat e. Kr. tunti niiudset 16.000 elanikuga asulat. Tookord oli ta nimi Abola, siis Lavina, lõppeks Maula, millest kujunes Mula. Maula tähendab „rikas". Asula ümbrus on äärmiselt viljakas. Seal kasvavad kõik lähistroopilised taimed ja viljad ning aastas toimetati sealt turule 15 miljonit kilogrammi puuvilja, mille hinnaks oli 66 miljonit peseetat. Mula istikute suurus on 2000 ha. Kuid saagid on kiiresti langenud. Apelsinisalud kuivavad, sest 15 aastat pole siin vihma sadanud.

Oletatakse, et erakorraline põud on tingitud Sahara tuultest. On katsutud igal võimalikul viisil kuivust kõrvaldada. Teostati puurimisi kuni 200 meetrini, kuid ei jõutud põhjaveeni. Samuti on kuivanud väike jõgi asula läheduses. Vee hankimine väljaspoolt on nii kulukas, et ühe ha niisutamine nõuab aastas 4500 peseetat. 1 kuupmeetri vee eest nõutakse 4 peseetat, — hind mida vaevalt suudetakse ületada.

Ainus võimalus ohustatud koha päästmiseks on asjatundjate arvates suures kauguses möödavoolava Segura veerikka jõe kõrvalejuhtimine ja ülearuste veekogude koondamine tammijärve. Selleks tuleb ehitada kanalid. Töödega tahetakse kiirustada. Asula häda tõendab ka 3000 isikuni küündiv väljarändajate arv.

Kodumaa uudiseid

Muusikariistu eesti väeosadele

Oleme teinud läbi raskeid katsumusi ja [illegible] sõjaväel, mis on uuesti loomisel, pole [illegible]ingisuguseid nimetamisväärseid pärandusi omariikluse päevist, vaid kõik tuleb luua, koondada ja taas organiseerida. Selles kõiges on pakkunud oma abi ERÜ, kes on teostanud mitmeid suuralgatusi tööjõudude registreerimisel ja ka vajalike esemete kogumisel.

Peale muu on alanud nüüd ka muusikariistade kogumine eesti väeosadele. Annetada võib igasuguseid muusikariistu. Neid vajab sõdur rindel ja puhkekodus. On vajalik luua ka sõjaväeorkestreid jne.

Elanikkonnal leidub kodudes hulgaliselt muusikariistu, sageli kasutamatultki. Ka on segastel aegadel paljude orkestrite instrumendid laiali kantud. Arusaadavalt on eriti puhkpillid üksikuna sinna-tänna paisatuna kaotanud oma otstarbe. Kogutuna ja sõjaväeorkestrite käsutusse antuna täidaksid nad aga jälle oma ülesande: tuua meeleolukat

Sõjakorjandus areneb Pärnumaal hästi

ERÜ Pärnu Ringkonnaametile saabunud esialgsete andmete järgi areneb Pärnu linnas ja maakonnas sõjakorjandus hästi. Korjanduslehed on välja antud suurematele äridele ja asutuste kassadesse, kus kodanikel on võimalus anda oma ohvriandi. Linnas on laekunud peamiselt rahalisi annetusi, kuna maal seevastu on ülekaalus esemelised annetused. Pärnumaal on seni suuremaks annetuseks Sindi linnavalitsuse 1500 riigimargane annetussumma.

Edasi on seni eriti head tulemusi sõjakorjandus annud Tihemetsas, kus korjanduse heaks töötavad tihedas koostöös Omakaitse, naiste seltsid ja seltskondlikud organisatsioonid.

Virumaalt 5500 kingituspakki

Seoses eelseisvateks ülestõusmispühadeks rindevõitlejaile tervituspakikeste valmistamisega toimus Rakveres ERÜ Viru ringkonnaametis suuremate kohalike seltskondlike organisatsioonide esindajate nõupidamine. Seekordne pühadepakikeste aktsioon kavatseti viia läbi suurejoonelisemalt, nii et iga relvaga kodumaa vabaduse eest võitlev mees saaks tervituspakikese. Arvestades meie meeste sõjapanust, tuleb ERÜ Viru ringkonnaameti piirkonnas valmistada 5500 rindepakki.

Käitiste sööklate arv kasvab

Nagu mujal, nii köidavad ka Petserimaa' poolehoidu teenistujate kinnised sööklad käitiste juures, millega tööliste ja teenistujate toitlusolud on tunduvalt leidnud paranemist. Petseris on praegu avatud 20 kinnist sööklat.

Rakveres on sõjakorjandusega laekunud 2000 rmk.

Sõjakorjandusega, mis algas 23. veebruaril, on Rakveres laekunud ligemale 2000 Rm. väärtuses annetusi. Peale rahaliste annetuste on toodud kokku ka esemeid, millest osa on toodud pakikeste valmistamiseks rindesõdureile ülestõusmispühadeks.

Grenaderid võidavad ka põrgu

Sõjakirjasaatja Hans Joosi kirjeldus bolshevike massrünnakust

Hall, sompus hommik. Jäine tuul. Punkris kustuvad küünlad. Grenaderidel tahavad silmad kinni vajuda. Leitnant on jäänud tukkuma.

Kell 8.00. Jälle valguskuul — üksik ja ohtlik! Vappub maa, maailm näib kõikuvat. Kus on veel peatus märatsevas põrgus? Mitmestsajast torust tuleb ühel hoobil kogu rindekaarele tuli. Õhk karjub nagu hullumeelses valus. Hulumine, vilistamine, sisisemine, värisemine! Tuli sööstub grenaderide kaevikutele. Kas võib inimene seda taluda? Kas ei lõhke kops rõhuvas õhusurves? Kõvaks külmunud maapind kõigub, variseb lakkamatutes tõmmetes. Kas avaneb kraater, mis kisub kõik enneolematusse keerisesse?

Grenaderid oma punkris on virgunud tinastest unelmatest. Just samal silmapilgul tormab veel sisse post. Punker näib kõikuva laevana märatseval merel. Liiv langeb lakkamatult laest. Palgid raksuvad ja painduvad, kuid nad peavad vastu. Hirmunult puurivad grenaderid pilgu mõistmatult keevasse pimedusse, podisevasse allmaailma, milles nad kõik peavad hukkuma. Kas nad elavad veel? Nad hoiavad end kinni, toetuvad seintele, tõmbuvad kokku, kui punkrit raputab eriti lähedane, raske tabamus. Nad ootavad lõppu.

Märatsus kestab ühe tunni, ilma et ta oma hoos lõdveneks. Närvid ei taha seda enam kaasa teha. See on kohutav. Ent punker peab vastu ja ka teine tund möödub. See on grenaderidel pikim nende elus. Leitnant kõneleb neile — ise hirmust vapustatud — julgustavalt ja lohutavalt ses elementide märatsuses. Hans, kõige noorem nende seast, ei saa seda enam taluda. Ta ei ole kunagi üle elanud sellist marutuld. Leitnant hoiab tema kätt. „Ole rahulik, mu poiss, see on ju kohe möödas!" Ta vaatab oma käeuuri ringlevale osutile. Talle näib, et see ronib teosammul. — Miks nad elavad õieti veel? Ta raputab pead ja naeratab kibedalt.

120. minutil katkeb äkki see märatsemine, hüppab tagasi, muutub tõkestavaks seinaks kaevikute taga. Nad ei märka seda algul üldse. Nende trumminahkades on veel lähedaste sisselöökide ebainimlik mürin. Pooluimastena kükitavad nad punkri viltuste seinte all.

Leitnant S. raputab grenaderid üles: „Nad tulevad! Tulge ometi välja!" Ta hüppab läbi poolpimeda sissekäigu, ronib üle ülespaisatud maakamakate kaevikutesse, peagu pime suitsust ja püssirohugaasidest. Gefreiter M. järgib talle kannul. Heinrich riputab rihmaga üle õla kuulipilduja, mida ta kaitses hoolikalt oma kehaga liiva sissetungimise vastu. Teised kannavad sõjamoona ja käsigranaate.

Eelväli kihab valgetest kujudest. Nad on pidanud kohe järgnema oma kahurväe tulelainele. Massiliselt tormavad nad peale oma lumesärkides, on üle kaevikute enne, kui grenaderid on suutnud uuesti kohale seada oma relvad. Paremal ja vasakul sõidavad mööda tankid.

Grenaderide ees, nende kõrval ja nende taga — kõikjal on bolshevikud! Tont seda teab, kuidas nad nii kiiresti tulid.

„Jälgida!" karjub leitnant, „jälgida!"

Nad jooksevad, komistavad, kukuvad mustasakilistesse trehtritesse, jooksevad tulistades, oma elu eest.

Lumi on mustakirju, maa sajakordselt ümber küntud. Üks komistab, kukub, jääb lamama, mustaksmäärdunud näoga. Nad tõstavad ta üles, lohistavad ta lund mööda edasi ja läbi trehtri. Ta karjub valust. Ent teisiti ei saa. Seal on märatsev tõkketulesein! Nad peavad sellest läbi pääsema, peavad võtma teise kaeviku bolshevike ees, alal hoidma ühenduse!

Niitev tuli bolshevike käsitulirelvadest sisiseneile järele. Nad jooksevad, kummarduvad, laskuvad trehtritesse, jõuavad tuleni, hüppavad valutavate kopsudega sellest läbi, tõmmates endaga kaasa haavatuid. Hans karjatab — kild on haavanud tema paremat kätt.

„Edasi! Mitte maha jääda!" hüüab Heinrich ülemgefreiter Oppelnist. Nad võtavad ta keskele. Kamraadid!

Jooksmisest ja tulistamisest on grenaderid muutunud täiesti ärksaiks. Kiiresti löövad pulsid on rahunenud. Ent neil on kadunud ka surutis saada elusalt maetud vaenlase marutules, nüüd kus nad jälle seisavad kaevikuis, nende ees võitlusväli ja vaenlane. Nüüd janunevad nad kättemaksust! N[illegible] haaravad kuulipildujad, püssid, püstolkuulip[illegible]jad. Surm haarab nagu külm käsi ründava vaenlase ahelat, tekitab siin-seal mõne lünga. Kahurväg tormab tankide sekka. Heitjad saadavad oma laskusid. Suitsusambad tõusevad siit-sealt. Tankid T 34 põlevad! Ent nad on nüüd aetud tahtest saavutada läbimurdu. Ja nad tungivad edasi, visalt ja vihaselt võideldes iga meetri eest, mida nad võ[illegible]vad. Ainult nende mass võimaldab seda, et n[illegible] kuni lõpuni grenadere tagasi suruvad ja ühte külla tungivad, kusjuures lõpuks võideldakse külmrelvadega. Ikka veel ei ole vaenlase kahurituli vähenenud. Maastik kuni rullteeni sarnaneb ühele ainsale valge-musta täpilisele rätikule. Tee on raskete granaatide lõhkevatest laskudest üles kistud.

Ent siis tulevad tiigrid! Leitnant S. näe[illegible] esimesena ja karjatab rõõmust. Ja näeb rün[illegible] kahureid. Mõlemad kaovad ühe kõrgustikuselja taha tagalas, kus nad ootavad.

Nõukogude laskurite hurrää on vaibunud. Nüüd ründavad Saksa grenaderid!

Bolshevikud asutavad naiste-pataljone

Nõukogude sillapea hävitamisel Narva ja Narva-Jõesuu vahel vangilangenud bolševikke jutustas, et ta olevat saanud kodust õelt kirja, milles see teatab, et Nõukogude Liidus on asutud lastetute naiste mobiliseerimisele. Pärast lühiajalist jalgväelist väljaõpet moodustatavat neist naistest naiste-pataljone, mis saadetavat kohe rindele.

Peatoimetaja: F. Kool.
Väljaandja: Kirjastus Eesti Ajaleht.
Trükitud „Sakala" trükikojas.

AMETLIKKE TEATEID

TEADAANNE

Teen teatavaks, et kõik kaitseteenistuskohuslased, kes olid ajapikendusele lubatud kuni 15. märtsini 1944. a., kuuluvad sissekutsumisele alles pärast 15. märtsi 1944, milleks järgneb erikorraldus.

Väljakuulutatud korraldus 14.—17. märtsini s. a. Viljandi Kaitseväeringkonna Staapi ilmumiseks on seega tühistatud.

12. märtsil 1944. a. Nr. 386.

A. PORI, major,
Viljandi Kaitseväeringkonna ülem.

Mälestame vaikses leinas oma abikaasat, isa ja välmeest

Unterwachtmeister d. estn. Pol.

REINHOLD KALAMEES't

sünd. 2. 3. 12. surn. 19. 2. 44. Lätimaal.

Leinajad

naine, tütar Inge ja ämm.

Uinus jäädavalt meie armas väike pojake ja vennake

ALDO RINALDI

sünd. 2. I 1939; surn. 11. III 1944.

Valusas leinas

vanemad ja vennad.

Perek. Goeschel.

Matmine kolmapäeval, 15. märtsil s. a. kell 3 p. l. Viljandi Maakoguduse kalmistul.

ARSTID

Dr. A. DOILOV. Sisehaigused. Knt. 10—12 Valuoja pst. 11.

Lühikese haiguse järele uinus igavesti meie armas ema ja vanaema

KATARIINA TROSSBERG

sünd. juulis 1854; surn. 11. märtsil 1944.

Kurvas leinas

tütred perekondadega.

Ärasaatmine kolmap., 15. märtsil s. a. kell 3 p. l. Tartu tn. 18, Viljandi Jaani koguduse kalmistule. Palume kõiki sugulasi, sõpru ja tuttavaid teda ärasaatma tulla.

Lühikese raske haiguse järele lahkus meie kallis

URVE KARHEIDING

sünd. 24. III 1924; surn. 8. III 1944.

Leinavad

vanemad, õde abikaasaga.

Tädid perekondadega.

Aime Kespre.

TÖÖPAKKUMISED

Lapsehoidjat tarvis maale väikesse perekonda Soovitav vanem inimene. Küsida Pärnu mnt. 9, teisipäeval kella 11—1. M. Schütze.

OSTETAKSE

Põhku, Oru 10 A. Liias.

Heinu hobustele. Veere 26. J. Haljas.

Hobune, lehm, õlgi, heinu ja viljaseemet. Uus tn. 26. Lemberg.

Heinu ja põhku, Vene tn. 7, Tamm.

Naiste tänavkingad nr. 40. Kirj. slt. „Kingad".

MÜÜAKSE

Bajaan, kiiresti (100 bassi täiesti korras) Hind 200 Rm. ja imbutatud present riie (üks mantlitäis). Hind 20 Rm. Kungla 8-a, V. Kütt.

Meeste riidega poolkasukas. Rm. 130. Jakobsoni 45—6. A. Rüütel.

40 luuda à 50 penni, 60 vihta à 25 penni ja 2 pikka pinki à 1 Rm. Tartu 61. A. Möller.

KORTERIOTSIMISED

Tuba soovitakse keeduvõimalusega korralikule tütarlapsele. Küte omal. Kirjad slt. „Kiire".

KES TEAB

Helder't, Loviise Utria külast, otsib Juuli Raudsoo, Lembitu pst. 18—2. Viljandi.

MITMESUGUST

Soovin rentida vesiveskit vähese põllu- ja loomapidamisega, võib ka remonti vajav olla. Teatada slt. „Mölder".

V. E. H. T. Gümnaasiumi õpilastele. Viljandi Eesti Haridusseltsi asut. Tütarlaste Gümnaasiumi õpilasraamatukogust laenutatud teosed palutakse tagasi tuua hiljemalt 23. märtsiks s. a. kooli kantseleisse.

Direktor M. VARRIK.

Pärnumaal, Tihemetsa vallas, maantee ääres, välja anda 1. maist 1944. a. „Juttuse" talu terapääle ehk rendile. Soovitav, mittenõutav, kellel on olemas heinanõidumasin. Heinamaad on kõik masinaga niidetavad. Tarviduse korral viljaseeme kohapääl olemas. Kaubelda kohapääl. Aadr.: Kilingi-Nõmme, „Juttuse" pk. P. Grahv.

KUULUTUSI „SAKALASSE" võetakse vastu leheilmumise päeval kuni kella 10.00. Soovitav on kuulutused juba leheilmumise eelpäeval ära anda.